

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Mediální obraz korupce v tištěných médiích

Media Image of Corruption in the Print Media

Student: Kristýna Kozelská

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Gibarti, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání bakalářské práce

Student:

Kristýna Kozelská

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

7202R020 Ekonomická žurnalistika

Téma:

Mediální obraz korupce v tištěných médiích
Media Image of Corruption in the Print Media

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Korupce – funkce, vliv na společnost
3. Mediální obraz korupce v tištěných médiích na přelomu 20. a 21. století
4. Využití řešené problematiky v žurnalistice
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

KOTLÁNOVÁ, Eva. *Korupce a ekonomický růst*. Karviná: Slezská univerzita, 2012. 85 s. ISBN 978-80-7248-803-2.

RYSKA, Pavel a Jan PRŮŠA. *Korupce: Ekonomie vs. mýty*. Praha: Institut Václava Klause, 2013. ISBN 978-80-87806-03-6.

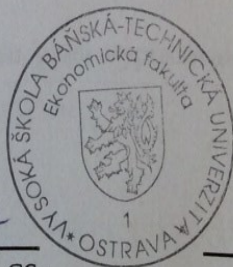
VONDRÁČEK, Ondřej a Marek HAVRDA. *Korupce jako parazit: návod, jak ji porazit*. Praha: Sport-Press, 2013. ISBN 978-80-87050-00-2.

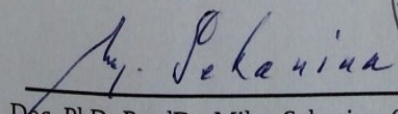
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

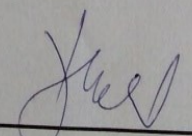
Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jana Gibarti, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 07.05.2015

Doc. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím pramenů a literatury uvedené v bibliografii.

V Ostravě dne 7. května 2015

.....

Kristýna Kozelská

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Janě Gibarti, Ph.D. za její pomoc, cenné rady a nutnou dávku trpělivosti při zpracování této práce, ale také za její vlídný přístup a ochotu pomoci po celou dobu studia.

1	ÚVOD	4
2	KORUPCE.....	6
2.1	Pojem korupce	6
2.2	Lobbing a střet zájmů	8
2.3	Definice korupce.....	11
2.4	Dělení korupce.....	12
2.5	Druhy korupce	14
2.6	Korupce a její dopad na společnost	19
3	MEDIÁLNÍ OBRAZ KORUPCE V TIŠTĚNÝCH MÉDIÍCH NA PŘELOMU 20. A 21. STOLETÍ.....	21
3.1	Kauza Lizner.....	21
3.2	Kauza Gripeny	33
4	VYUŽITÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY V ŽURNALISTICE	37
4.1	Editorial	37
4.2	Úvodní článek.....	38
4.3	Interview	41
4.4	Anketa.....	44
5	ZÁVĚR	46
	Seznam použité literatury.....	48
	Seznam zkratek	51

1 ÚVOD

Korupce, resp. tento termín, se v posledních několika letech v České republice skloňuje snad ve všech pádech. Je velmi diskutovaným a medializovaným tématem, který se v negativním slova smyslu propracoval téměř do všech odvětví ekonomiky a může se tudíž zdát, že je všudypřítomná. Zejména v politické oblasti se s tímto jevem setkáváme v podstatě denně a většina korupčních afér je přímo spojována s našimi politickými špičkami.

Historie korupce sahá až ke starověkým civilizacím a stejně jako tehdy, i dnes lidé touží po moci a bohatství a k dosažení těchto tužeb využívají bohužel i nelegální praktiky. Mezi ty nejčastější lze zařadit úplatkářství či podplácení, jenž společně vytváří příznivé korupční klima a prostředí.

Téma korupce bylo vybráno z toho důvodu, že se jedná o aktuální téma, které rozhodně stojí za zmínku a mnoho lidí si pořádně nedovede představit, co se pod tímto pojmem skrývá. V bakalářské práci tedy bude kladen důraz na osvětlení nejen tohoto pojmu, ale také pojmu lobbying či střet zájmů.

Druhá kapitola se zabývá slovem korupce, jako takovým a snaží se přiblížit jeho původ a význam. Obsahem druhé kapitoly je též definice korupce, přičemž budeme zkoumat, zda je její vymezení přesné a jednotné, popř. čím se od sebe liší. Jednou z částí je také rozdělení na velkou, malou korupci, kde si osvětlíme jejich rozdíl, a podíváme se také na nový druh korupce state capture. Tento pojem nám ukazuje ovládnutí legislativního procesu soukromými subjekty, který již vytváří zamýšlenou korupci. Stěžejní část této kapitoly je věnována druhům korupce a tedy oblastem, kde se nejčastěji vyskytuje. Jmenujme například korupci byrokratickou, politickou, manažerskou nebo korupci v policii, klientelismus či nepotismus.

Následující třetí kapitola bude věnována obsahové analýze korupce v tištěných médiích, přičemž pro tuto práci bylo vybráno jedno periodikum, Mladá fronta Dnes. Větší část obsahové analýzy bude patřit korupční aféře šéfa Centra kupónové privatizace Jaroslava Liznera, který 31. října 1994 přijal úplatek ve výši osmi miliónů korun za prodej akcií Mlékárny Klatovy. Celý průběh tohoto případu bude chronologicky popsán a také se podíváme, na to, jak často o tom MfD psala a jaké měla aféra vyústění. Jelikož se kapitola orientuje na přelom mezi 20. a 21. stoletím pokusili jsme se zanalyzovat také kauzu po roce 2000, přesněji kauzu ohledně nákupu nadzvukových stíhaček JAS-39 Gripen. Tento tendr se

také neobešel bez toho, aniž by se naši politikové rozhodovali na základě toho, co bude pro Českou republiku nejvýhodnější. Tímto podezřelým nákupem se zabývaly nejen naše policejní složky, ale také ty ze Švédska, Velké Británie, USA a Rakouska. Jestli se podařilo někoho z korupčního jednání usvědčit, bude v této kapitole popsáno. Této kauze je věnována jen malá část, avšak její důležité momenty jsou vypsány v chronologickém sledu událostí.

V poslední kapitole jsme se pokusili znalosti této problematiky aplikovat v praxi a využili k tomu žánry publicistického stylu, přesněji Editorial, Úvodní článek, Interview a Anketu. Všechny tyto žánry byly napsány z vlastních znalostí a výpovědí respondentů, kteří byli vybráni na základě relevantnosti k tomuto tématu.

2 KORUPCE

„Korupce v České republice již dávno překročila stádium příležitostných individuálních úplatků vládním úředníkům. Vedle té, jež se týká veřejných služeb, existuje ve státním měřítku v podobě rafinovaného podnikání,“ uvádí David a Nett (2007, s. 61).

Pojem korupce je vysvětlován různě, ale obecně lze říci, že základní příčinou je touha člověka po materiálních statcích, úspěšné kariéře, penězích nebo postavení. Podle Kotlánové (2012, s. 24), „v situaci kdy jsou pravomoci svěřeny osobě ve veřejné funkci, má tato osoba největší příležitost ke korupčnímu chování a to se také odráží v definici korupce.“ Je zřejmé, že pouhá touha po majetku by nestačila k tomu, aby bylo praktikováno korupční chování, a proto velkou roli hraje také korupční klima a struktura státního aparátu. Čím složitější je státní regulace a administrativní proces, tím vyšší je snaha dosáhnout chtěného stavu nemorálním chováním, kam toto chování korupční bezpochyby patří. Jednou z typických oblastí, která svádí jednotlivce ke korupčnímu jednání je problematika daní a daňového systému.

Za další z problematických oblastí by se dalo považovat místo, kde se udělují exkluzivní práva či dotace. Tato udělovací pravomoc je pro úředníky příležitostí, kdy mohou požadovat nebo přijmout úplatek za vyřízení či urychlení záležitostí. Také ve veřejném sektoru je dosti velká šance se s korupcí setkat, přesněji v jednotlivých oblastech veřejného sektoru, jako je školství, policie apod.

2.1 Pojem korupce

Slovo korupce z latinského *corruptere*, znamená kazit, nalomit, znetvořit, oslabit či podplatit a vychází ze základu *rumpere*, tj. zlomit, rozlomit, přetrhnout. Jedná se o jakékoli narušení nezávislosti orgánů, tedy zneužití pravomocí daného orgánu a funkce k osobnímu prospěchu. Podstatu korupce dobře vystihuje jedno latinské přísloví – *do, ut des – dávám, abys dal*. Za opak korupce můžeme označit výraz *integrita*, což znamená celistvost, soudržnost či neporušenost.

Popsat tento pojem je poměrně obtížná záležitost, protože její chápání, a tudíž i definice, se v jednotlivých státech a v právních úpravách liší. V České republice se pod slovem korupce

běžně rozumí úplatkářství. Země západní Evropy do korupce zahrnují i takové jednání, jako je např. vydírání ze strany politiků nebo úředníků, zpronevěra veřejných prostředků, braní provize z veřejných zakázek nebo klientelismus¹ či nepotismus².

Podle § 331, odst. 1 a § 334, odst. 1 trestního zákoníku lze pojem korupce definovat takto:

„Trestného činu přijetí úplatku se dopustí osoba, která v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek. Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.“

Korupce je termín, který v posledních letech slýcháváme ze všech stran, potažmo z médií. Média veřejnost ovlivňují, ať chceme či nechceme. Proto se jim také podařilo přesvědčit velkou část naší veřejnosti, že je korupce naším největším současným problémem a že je způsobena nemorálním chováním politiků či úředníků. „Ne náhodou to je v době, kdy česká ekonomika stagnuje a zažívá dlouhodobou krizi ekonomickou, politickou i širší celospolečenskou,“ jak dokládá Klaus a kol. (2013, s. 3).

Například Ryska (2013, s. 14) tvrdí, že „nejme první ani poslední země, která si prošla vlnou mediální posedlosti korupcí. Britské Financial Times 31. prosince 1995 v úvodníku vyhlásily rok 1995 „rokem korupce“, jako kdyby předtím nikdy tolik korupce nebylo.“ Přitom indické dílo Arthashastra³ – Politická věda, napsané ministrem indického krále ve 4. století př. n. l., je z velké části o korupci a první opatření lze také nalézt v Chammurapiho zákoníku. To dokazuje, že dokumenty o korupci vznikaly již staletí před naším letopočtem a není to jen problém této doby, jen se z toho stal soudobý *fenomén*. Dá se říci, že v podstatě funguje jako sociální systém, s vlastními pravidly hry, vnitřním mechanismem vývoje podmiňujícím jeho sílu, pronikavost a rychlost šíření ve společnosti.

Stačí se podívat do dob Československa, kdy u nás vládl socialismus. V době normalizace (70. léta) korupce vznikla jako důsledek nefunkčnosti systému centrálního plánování. „V ekonomice, které zcela dominovali byrokraté a státní sektor, byly úplatky způsobem, jak

¹ Vysvětlení pojmu klientelismus viz str. 20

² Vysvětlení pojmu nepotismus viz str. 20

³ *Arthashastra* je staroindický spis pojednávající o vojenské strategii, ekonomice, soudnictví, řízení a vedení státu. Jeho autorem je patrně Kautilja, který byl učitelem v Takšašile a později věrným rádčem maurjovského krále Čandragupty. Zdroj: Arthashastra. *Wikipedia* [online]. 2014, [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Artha%C5%A1%C3%A1stra>.

zajistit sobě a svým nejbližším dokonce i základní potraviny nebo hygienické potřeby,“ (Ryska, 2013, s. 14). Úplatky a rozkrádání státního majetku se staly společenskou normou. Jak velký je tedy rozdíl mezi korupcí tehdy a nyní? Lidé si chtěli polepšit, ale takový politik si chce svým způsobem také polepšit. Je jasné, že u politiků a úředníků se v peněžním vyjádření pohybujeme v řádech miliónů až miliard, ale z pohledu na věc o korupci jde v obou případech. Jak říká Frič a kol. (1999, s. 9-10) „korupce je stejně stará jako stát a státní úředníci. Vyskytuje se všude tam, kde záležitosti společenského celku spravují jeho reprezentanti – bez ohledu na to, jestli jsou voleni lidem, nebo dosazování panovníkem.“

Každý člověk má své morální hranice posunuté někam jinam. Dát čokoládu nebo kávu doktorovi, za urychlení vyšetření nebo nabídnutí bonbónu vlastnímu dítěti s cílem přimět ho, aby si uklidilo pokoj, se zdá být vcelku normální. Jenomže laické vnímání korupce totiž za uplácení, tj. korupční jednání považuje i takto nevinné chování. Můžeme tedy říci, že v podstatě zahrnuje jakékoliv morálně neoprávněné dosahování, přijímání či nekorektní nabízení materiálních nebo nemateriálních zisků, přičemž je jedno, kdo zisk přijímá, nebo komu je nabízen.

2.2 Lobbying a střet zájmů

V souvislosti s korupcí se objevují dva pojmy, které ale ve své podstatě korupcí nejsou. Jedná se o lobbying a střet zájmů, přičemž korupce a lobbying jsou dnes běžně spojovány s politickou scénou. Může se zdát, že korupce slouží jako nástroj pro lobbying, ale rovnítka mezi ně rozhodně dávat nelze.

A. Lobbying

Historie lobbingu sahá až do starověkého Říma, kde se lidé scházeli v předsálích důležitých a vlivných Římanů, aby ovlivnili výsledek rozhodovacích procesů ve svůj prospěch. Tehdy se jednalo o jedinou možnost, jak mohli poddaní komunikovat s mocnými a mít tak vliv na veřejnou správu. Existují však spory, že lobbying je slovo pocházející původně z Ameriky, kdy ho poprvé ve 30. letech 19. století použil William Hull, válečník, který se snažil vyjednat pro veterány z Virginie lepší kompenzace za jejich výkony ve válce za nezávislost. Později se lobby přesunulo do Amerického kongresu, kde se zástupci firem, odborů či jednotlivci snažili přesvědčit kongresmany o nutnost hlasovat tak či onak.

Stejně jako vše ostatní, tak i lobbying prošel vývojem. V minulosti se soustředil na panovníky či volené zástupce, dnes se však orientuje i na běžné úředníky, kteří disponují pravomocí. Změnil se také způsob ovlivňování, objevily se důmyslnější aktivity, jako je sběr informací, nejrůznější studie, zajišťování publicity, ale i finanční a politické podpory. Laicky lze říci, že se dnes lobbying přenesl do formy, kterou literatura definuje jako proces, ve kterém chce jedinec dosáhnout různými prostředky cílů svých nebo své skupiny. Nemůžeme však veškeré chování tohoto typu odsoudit jako nekalé, protože bychom tak museli označit všechna občanská sdružení nebo zájmové organizace.

Tak jako korupci nelze přesně a jednoznačně definovat, podobně je na tom lobbying. V literaturách lze najít nespočet výkladů tohoto termínu, například Dančák a Hlouček (2006, s. 88) uvádějí, že „ideální“ definice lobbyingu by měla postihnout:

- vymezení lobbyingu vůči korupci,
- vymezení lobbyingu vůči reprezentaci prostřednictvím volených zástupců,
- vymezení lobbyingu jako zdroje informací a odborných expertíz,
- jasné vymezení aktérů lobbyingu, které tuto skupinu nezužuje pouze na tzv. komerční lobbisty či na lobbisty prosazující vlastní zájmy, ale jejíž součástí je také skupina lobbistů, kteří nelobbují pouze ve vlastním zájmu,
- vymezení cílů lobbyingu.

Těmto uvedeným bodům nejlépe vyhovuje definice odborníka na problematiku lobbyingu na evropské úrovni Luigiho Graziana. Graziano (1998, s. 43) uvádí, že „Lobbying je specializovaná a odborná reprezentace prostřednictvím široké škály prostředků, které v zásadě vylučují korupční výměnu služeb; ve své povaze velmi odlišná od obecné nespecializované reprezentace, kterou zajišťují volení zástupci. Jako reprezentant partikulárních zájmů lobbista dodává informace a technicko-odborné expertízy, které mohou být užitečné a někdy rozhodující při definování legislativní a správní regulace.“

Lobbying může mít dvě formy, například Dančák a Hlouček (2006, s. 91-92) definovali přímou a nepřímou formu lobbyingu.

Přímé způsoby

- osobní návštěva, dopis, telefon, e-mail
- pozvání na společenský večírek
- členství ve výboru

- účast na slyšení
- přestavení své pozice
- formální návštěva, kontakt, delegace
- formální žádost, petice
- leták nebo brožura
- prezentace v masmédiích
- politická reklama
- tisková konference
- demonstrace
- bojkot, blokáda, stávka
- soudní spor

Nepřímé způsoby

- profesní asociace
- sektorový nátlak
- cizí síť – např. evropská komise
- spřátelené zájmové skupiny
- věda a vědci
- známé osobnosti
- úředníci střední úrovně
- odpovědné osoby a přátelé uvnitř
- brokeři a konzultanti
- politické strany
- mediální mobilizace
- akce pod skrytou identitou.

B. Střet zájmů

Střet zájmů se objevuje tam, kde se způsob či kvalita výkonu určitého zaměstnání nebo funkce může dostat nebo nepřímo dostává do rozporu se soukromým zájmem osoby, která toto zaměstnání nebo funkci zastává. Ke střetu zájmů dochází jak u veřejných činitelů, tak i u soukromých subjektů. Samo o sobě se nejedná o korupční chování, ale jedná se o stav, který riziko korupce zvyšuje, a proto je tato činnost upravena zákonem o střetu zájmů č. 159/2006 Sb. Neslučitelnost funkcí zavádí také Ústava České republiky, která například vymezuje neslučitelnost funkce poslance a senátora nebo prezidenta republiky a soudce.

Zákon 159/2006 o střetu zájmů, hlava II. §3 definuje střet zájmů takto:

Dojde-li ke střetu veřejného zájmu se zájmem osobním, nesmí veřejný funkcionář upřednostňovat svůj osobní zájem před zájmy, které je jako veřejný funkcionář povinen prosazovat a hájit. Osobním zájmem se pro účely tohoto zákona rozumí takový zájem, který přináší veřejnému funkcionáři osobní výhodu nebo zamezuje vzniku případného snížení majetkového nebo jiného prospěchu.

Veřejný funkcionář nesmí ohrozit veřejný zájem tím, že:

- využije svého postavení, pravomoci nebo informací získaných při výkonu své funkce k získání majetkového nebo jiného prospěchu nebo výhody pro sebe nebo jinou osobu,
- bude se odvolávat na svou funkci v záležitostech, které souvisejí s jeho osobními zájmy, zejména s jeho povoláním, zaměstnáním nebo podnikáním, nebo
- dá za úplatu nebo jinou výhodu ke komerčním reklamním účelům svolení k uvedení svého jména, popřípadě jmen a příjmení nebo svolení ke svému vyobrazení ve spojení s vykonávanou funkcí.

2.3 Definice korupce

Definic korupce je strašně mnoho, ale nejčastěji ji literatura definuje jako *zneužití veřejné moci pro soukromý prospěch*. Můžeme se setkat také s obecnější definicí, která korupci chápe jako *zneužití pracovního vztahu*. První z definic se zaměřuje na veřejný sektor a nebere v úvahu korupci v soukromých firmách, kdežto ta druhá už tuto možnost připouští. Obě dvě jsou zajímavé tím, že nijak nezmiňují peněžní odměnu. Korupce totiž může zahrnovat i vzájemnou protislužbu, kde vlastně ani k žádné peněžní platbě nemusí dojít. Na tuto problematičnost definice upozorňuje ekonom Vito Tanzi (1998) „pokud chápeme korupci jako zneužití veřejné moci či úřadu pro soukromý prospěch, tak i využívání pracovního času pro soukromé aktivity, neplnění povinností či předstíraná nemoc úředníka jsou akty korupce.“ Jde v podstatě o jakýsi akt *reciprocity*, což znamená, že jedna služba je provedena za druhou, přičemž směna může, nebo také nemusí obnášet peníze.

Například van Klaveren (1957, s. 83) přišel s tzv. nehodnotící, *tržní* definicí korupce. Z jeho pohledu mluvíme o korupci tehdy když: „... veřejný činitel považuje svůj úřad za obchod (byznys), jehož zisk se snaží maximalizovat. Tak se tento úřad stává jednotkou maximalizující zisk. Míra jeho příjmu pak už nezávisí na etickém ohodnocení jeho užitečnosti pro společné dobro ale na situaci na trhu a jeho talentu nacházet bod maximálního zisku na křivce veřejné poptávky.“

Občanskoprávní úmluva proti korupci přijatá Radou Evropy a Českou republikou ratifikovaná v roce 2003 o korupci hovoří jako o: „přímém či nepřímém vyžádání, nabídnutí, předání nebo přijetí úplatku či jakékoliv jiné nepřípustné výhody nebo vyhlídky na ně, které narušují řádné plnění jakékoliv povinnosti nebo jednání vyžadovaného od příjemce úplatku, nepřípustné výhody nebo vyhlídky na ně.“⁴

2.4 Dělení korupce

Literatura se ve členění korupce liší, není jednotná a nabízí spoustu druhů podle nejrůznějších kritérií. Následující členění je rozděleno tak, jak jej charakterizoval Dančák a Hloušek (2006, s. 13) a jedná se o korupci podle velikosti resp. rozsahu, o tzv. velkou a malou korupci.

A. Velká korupce

Označovaná též jako závažná nebo organizovaná korupce. Není příliš častá, ale většinou se jedná o takové chování, ze kterého plynou vysoké zisky. Bývá spojována s korupcí mezi politiky a čelnými představiteli veřejného společenského života, proto je tato forma těžko odhalitelná a struktura činu bývá velmi dobře promyšlená. Prospěch je jak pro korumpujícího, tak i korumpovaného značně velký.

Velká korupce nabývá nejčastěji těchto podob:

- zpronevěra veřejných zdrojů,
- nehospodárné užívání veřejných zdrojů,
- soukromý prospěch z privatizace,
- zneužívání veřejné moci při udělování veřejných zakázek,

⁴ Co je to korupce? [online] 2014-7-28, cit. 2014-3-10. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/co-je-to-korupce/>.

- přidělování monopolních a kvazi-monopolních licencí,
- nepotismus, klientelismus případně i „prodej pozic“,
- zisk důležitých, běžně nedostupných informací; insider trading,
- zločiny bílých límečků.

B. Malá korupce

Můžeme ji označit za bagatelní, byrokratickou korupci a často bývá podmínkou pro fungování korupce velké. Většinou se jedná o pochybení obyčejných úředníků, dopravních policistů, apod., tedy o korupci v běžném životě. Je do ní zapojeno větší množství účastníků, úplatky jsou sice v menším rozsahu než v prvním případě, ale svou četností výskytu může způsobit daleko větší škody.

Malá korupce bývá spojována s následujícími případy:

- podplácení úředníků,
- záměrně nepřehledná regulace,
- zatemňování pravidel (úzkoprse lpění na postupech či využívání jejich „flexibility“)
- špatná organizace (nejasné vtahy podřízenosti a nadřízenosti, netransparentnost),
- zneužívání pravomocí vyplývajících z dozorové (kontrolní) činnosti veřejné správy.

C. State capture

V poslední době se označení state capture uvádí, jako další druh korupce. Ukazuje ovládnutí legislativního procesu soukromými subjekty, který již vytváří zamýšlenou korupci. Dochází zde k formování korupčních sítí, a proto stojí někde uprostřed mezi oběma předcházejícími typy. Může dojít k tzv. privatizaci veřejné správy, která se dostane do soukromých rukou a takto zavedený klientelismus a nepotismus způsobí oboustrannou existenční závislost na trvání vztahu.

Tento druh je spojován s následujícími projevy:

- kontrola veřejných institucí de facto pro soukromý prospěch nebo trestnou činnost,
- formování koluzivních sítí, které omezují politickou soutěž,
- podkopání svobodných voleb skrytou reklamou a neprůhledným financováním kampaní
- zneužití legislativní moci,
- korupce v soudních řízeních

- zneužití auditu, vyšetřování a dozoru,
- užívání kompromitujících materiálů pro politické vydírání a nátlak,
- korupce médií.

Typologie korupce dle Světové banky

Následující dělení definovala Kotlánová (2012, s. 21) na základě podkladů, které pro světovou banku zpracovali Hellman, Jones a Faufman (2000), kteří dělí korupci veřejných rozhodnutí podle různých forem na:

Administrativní korupci – zahrnuje platby veřejným činitelům, kteří mohou změnit způsob realizace stanovených pravidel

Vlivnou korupci – představuje schopnost subjektu ovlivňovat tvorbu základních pravidel bez nutnosti uplácet veřejné činitele, větší vliv zde hraje velikost firmy, vazby na stát atd.

2.5 Druhy korupce

Následující vymezení druhů korupce je popsáno tak, jak jej definovali David a Nett (2007, s. 59-86).

A. Peněžní (prostá) korupce

Tato korupce, též úplatkářství, se nejčastěji objevuje ve státním úřednickém aparátu nebo u policie, kde si státní zaměstnanci chtějí přilepšit, při udělování licencí a povolení. Jedná se tedy o styk soukromé osoby s osobou úřední, ale setkáváme se i se dvěma osobami soukromými. Tento druh můžeme označit za „drobnou“ korupci a její výskyt se v politicky stabilních a ekonomicky silných státech stále snižuje.

Problémem je stanovení spodní hranice úplatku v zákonné úpravě, od níž se má považovat poskytování úplatku nebo jeho přijímání za trestné. V různých zemích se tomuto nepatrnému úplatku říká: dárek, výhoda, pozornost, odměna, protislužba nebo zdvořilost.

B. Byrokratická korupce

Byrokratická korupce spočívá v tom, že se na ní podílí více úředníků jiného postavení či zaměření. Dá se říci, že v dnešní době jsou už „nakaženi“ funkcionáři jak na nejnižší úrovni,

tak i na té nejvyšší státní úrovni. Řadíme zde také korupci administrativní, což je nezákonné poskytování výhod. Podle Světové banky jde o „kroky jednotlivců, skupin či firem ve veřejném i soukromém sektoru, směřující k ovlivnění zákonů, předpisů a vyhlášek k vlastnímu prospěchu cestou nezákonného a neprůhledného poskytování soukromých výhod veřejným činitelům.“⁵

Při vnitřním úředním styku se utváří tzv. *vnitřní* (vzájemná) korupce, buď mezi úředníky téhož orgánu, nebo různých orgánů, které disponují veřejnou mocí nebo mezi politiky. Cílem je dosáhnout mocenských pozic vytvářením vztahů závislosti, jenž zabezpečí následné prosazování zájmů. Ve státech, kde se ustálila pevná a kvalifikovaná a hlavně málo početná byrokracie je korupce méně. Zatímco čím je organizovaná jednotka větší, tím je větší i míra této korupce.

C. Politická korupce

Nejčastěji bývá spojena se získáním lepšího postavení v politické oblasti, ale může mít i finanční základ. Jde většinou o vztah zájmů mezi státními úředníky a politiky (poslanci, senátory, ministry), kde předmětem plnění mohou být peníze nebo vzájemné služby. Politická korupce je i vztah politika a občana. Na jedné straně je podložena pravomocí rozhodování, na straně jedinců potřebou získat např. povolení a na straně podnikatelů získat veřejnou zakázku. Politikovou snahou je získat peníze.

Výčet způsobů politické korupce:

- dary na politické kampaně např. z tajných fondů v zahraničních bankách,
- úplatky za vojenské zakázky,
- ukládání peněz na bankovní konta v zahraničí pro stipendia dětí státních úředníků na zahraničních školách,
- úplatky od podnikatelů pro politiky za různé výhody i na financování politických stran, úplatky však většinou nesměřují k jednotlivým straníkům,
- neodůvodněné cesty státních úředníků do zahraničí, při nichž si výše diet sami určují,
- získávání vysokých částek výběrčích při nelegálním nízkém výměru daní a cel.

Dalším problémem v této oblasti je financování politických stran. Je to další velmi častá možnost získávání peněz z darů, sponzorů, podnikatelů. Zatím neexistují transparentní způsoby financování, které by mohly bránit korupci, proto se zdá, že je v zásadě

⁵ Světová banka, Anti-corruption in Transition: A Contribution to the Policy Debate, s. 15.

neodvratitelná. V demokratických státech to patří k trvalému problému, i když snahy o regulaci už v některých jsou, jedná se např. o povinnou registraci darů, kontrolu jejich výše podle zákonných předpisů nebo původ peněz. Je zde problém i v povaze politických stran, zda jsou veřejnoprávní povahy, nebo jde o soukromé právnické osoby.

D. Manažerská korupce

Při tomto druhu korupce se jedná o provázání podnikatelské činnosti s úředními orgány. Můžeme zde najít celou řadu korupční praxe, od padělaného razítka, předstíranou dopravu zboží až po úplatek za urychlení úřední činnosti apod. Problémem je, že si kvůli tomuto mohou na státní úředníky stěžovat současní nebo potenciální zahraniční investoři, čímž se snižuje image státu a následně efektivnost podnikatelské činnosti i tok investic z ciziny.

Obchodní (ekonomická) korupce je po korupci ve státní správě, v politických stranách a policii považována také za velmi častou. Dochází zde k porušení rovnosti mezi podnikatelskými subjekty. Obchodní korupce může být spojena i s jinými druhy, jako je manažerská či finanční korupce a tím může dojít k různým ekonomickým kolapsům. Řadíme zde též drogovou korupci, která je velmi rozšířená v řadě světových oblastí. Uvedme si příklad, podle mexických odborníků mafiáni dávají na podplácení politiku a policistů, při přibližném zisku 30 miliard dolarů za rok, okolo 500 miliónů dolarů za rok.

E. Strategická korupce

Tento druh je v podstatě přechod manažerské korupce ve strategickou a týká se koncepce vedení celé společnosti. Jedná se o korupci spíše permanentního charakteru a může zasahovat strategické rozhodování ve státě. Bývá vykonávána pomocí mocenských prostředků nebo velkých finančních toků, což má značný vliv na společenskou i ekonomickou stabilitu státu. Je založena na skryté a promyšlené spolupráci korumpující a korumpované osoby.

Často bývá vyvolána tím, že se na základě voleb mění politická reprezentace, která se snaží získat po dobu svého období značné finanční prostředky či výhody. Tato schopnost pronikat do nejvyšších funkcí se považuje za největší bod strategické korupce v demokratické společnosti.

F. Vůdcovská korupce

Je to speciální druh korupce, která se může vyvinout paralelně s úspěšným řízením státní funkce. Po úspěších vedoucí osoby bude ochota uplatňovat princip transparentnosti postupně obcházen, až bude nakonec úplně potlačen. Vůdce úřadu se začne chovat jako vlastník, bude

odměňovat jen své oblíbence a ti odmítající budou zastrašováni, opustí úřad nebo organizaci. Jedná se v podstatě o dohodu, kde vůdce slíbí určitý post výměnou za sympatie a podporu.

Tato korupce naznačuje, že ve státě nemůžeme přenést veškeré rozhodování do soukromých rukou.

G. Korumpování systému

Jde o pronikání korupce do státní správy a do politické soustavy státu. Ovlivňuje však ekonomický systém i demokratické instituce. Dá se říci, že postihuje celý stát a jedná se o nejnebezpečnější druh korupce, protože dochází k dočasnému, ale i k trvalému propojení státní správy s korupčníky. Zejména se projevuje v méně politicky a organizačně stabilizovaných, rozvojových státech, ale i v zemích, kde platy ve veřejné správě jsou tak nízké, že si úředníci díky svým mocenským vlivům vynucují úplatky.

Systémová korupce prorůstá do státní moci a její odstranění je téměř neřešitelné. Má vliv na rozhodování ve společnosti, což ústí v nedůvěru v právní stát. Problém korupce ve veřejné správě spočívá v tom, že se přehlíží. V tomto ohledu se nabízí otázka, zda je korupce způsobena selháním státu či jednotlivců v něm žijících.

H. Mezinárodní korupce

Při zvyšování počtu členských států v Evropské unii se ukázala nutnost upravit v členských státech trestněprávní skutkovou podstatu uplácení úředníků EU, jak aktivní, tak i pasivní. Nehovoříme zde však o korupci mezi státy, ale o jejich zástupcích, kteří mají plnou moc stát zastupovat navenek. Typickým příkladem mezinárodní korupce je uplácení zahraničních veřejných činitelů. Většina zemí je schopna trestat přísně vlastní státní úředníky, ale je-li spáchána korupce cizími státními úředníky na vlastním, území žádný zákon už o tomto činu a trestu nehovoří.

Jako nejtypičtější případ mezinárodní korupce označme například korupci při prodeji zbraní. Vzhledem k velké konkurenci a ochraně státního tajemství jsou ale obchody málo transparentní. Právě kvůli neprůhlednosti se zbraně dovezou jinam, nebo se bojové zbraně prodávají jako lovecké.

I. Korupce v policii

Policisté, jakožto veřejní činitelé, zejména dopravní, cizinecké a pohraniční, jsou v největším styku s veřejností. Dochází zde k paradoxní situaci, že policie, která řeší různé situace spojené

s korupcí, je zároveň tím, kdo ji může šířit. Mají totiž nejvíce korupčních příležitostí při nekontrolovaném rozhodování.

Definici policejní korupce popsal Inciardi (1994), kde se jedná o „nezákonnou činnost policistů s cílem zisku ve formě přijímání odměn, úsluh či plateb za služby, které má policie podle přísahy poskytovat v rámci své funkce udržovatele pořádku.“ Je to vážné a většinou systematické zneužití moci policistou, má schopnosti zkompromitovat policejní aparát, vynutit zákon nestranně a chránit nezákonné aktivity od řádného vyšetřování. V podstatě je to protiprávní chování veřejného činitele pro osobní zisk nebo prospěch.

J. Korupce v médiích

Jde o poměrně nový jev s velmi nebezpečnými důsledky pro společnost. V podstatě se jedná o využívání článků nebo zpráv v politické či hospodářské oblasti k osobnímu prospěchu. Jsou lidé, kteří si zvolili za své povolání shromažďovat informace o lidech nejrozličnějších profesí, o které může být v blízké budoucnosti zájem. Společenská nebezpečnost podobných informací je tedy vysoká. Tyto informace se dnes totiž staly výnosným obchodem.

Veřejnoprávní média mají v České republice, ještě pořád, značnou míru důvěry ze strany občanů. Z toho pro ně vyplývá velká příležitost, ale i velká odpovědnost spolupracovat při postihování korupce. Toto však mohou realizovat jen legislativně, ekonomicky, ale i politicky nezávislé sdělovací prostředky.

K. Sportovní korupce

Je smutné, že doby, kdy sport byl zábavou, měl výraz soutěživosti a hlavně pravidla fair play jsou minulostí. Z vrcholového sportu se stal obchod, jehož nezbytnou součástí jsou sázkové kanceláře, sponzoři nebo média, která platí za přenosová práva. Korupce se rozšiřuje hlavně v atraktivních sportech, jako je fotbal nebo při organizování velkých sportovních akcí, např. olympijských her.

L. Nepotismus

Nepotismus lze definovat jako prosazování příbuzných a oblíbenců do vlivných pozic, s vědomím, že budou následovat protislužby v peněžním nebo hodnotovém vyjádření. Žádná země není vůči tomuto jevu zcela imunní.

K nepotismu můžeme přiřadit *klientelismus*, což je zvýhodňování nebo upřednostňování svých přátel, či známých. Klientelismus můžeme přiřadit k organizovanému zločinu, jelikož se osobní vztahy mohou přeměnit ve skupinové, kterou jsou již řízené a kontrolované. Tento

druh korupce byl typický pro socialistické státy v době železné opony, podlamuje důvěru občanů a tím i nechut' podporovat státní aktivity.

Jako odnož klientelismu lze označit *favoritismus*, při němž jde o nadržování a dávání přednosti před ostatními. Je to nižší forma korupce, kde se zaměstnanci snaží udržet v přízni zaměstnavatele. Jako další formu považujeme *prominentismus*, který se vyskytuje zejména ve Francii a spočívá v tom, že jedna osoba působí hned v několika veřejných úřadech. To podporuje systémovost korupce.

2.6 Korupce a její dopad na společnost

Ve veřejném sektoru často zaznívají argumenty, že korupce je nutnou součástí demokratického státu. Demokracie prý bez korupce nemůže existovat a občan se s ní musí smířit. Její omezování by útilo v likvidaci demokracie a omezování osobních svobod, což prakticky znamená, že pokud zničíme korupci, zničíme i svobodu a demokracii. Tato definice prakticky znamená, že přišla demokracie, rovná se, přišla korupce. Již po sametové revoluci v roce 1989, kdy začala první vlna privatizace⁶ v Československu, se s příchodem demokracie objevily jedny z prvních velkých případů korupčního jednání. Tehdy to nikoho neudivovalo, lidé čekali, že v soukromých rukou se vedení podniků zlepší. Navíc v devadesátých letech se korupce ještě přímo nedotýkala kapes občanů, ale financovala se z dříve společného majetku státu nebo z divokých bankovních úvěrů. Až později si společnost začala všimnout, že veřejný majetek končí v rukou lidí, kteří se chtěli pouze obohatit. Korupce začala mít přímý dopad na veřejné zadlužování, zvyšování daní, zhoršování veřejných služeb a životní situace lidí.

Podíváme-li se na politický vývoj postkomunistické Evropy, nenajdeme příliš mnoho případů, kdy došlo k souzení či dokonce odsouzení vysokých státních úředníků nebo politiků kvůli korupci. Také bychom nenašli mnoho situací, kdy by se korupce stala přímou příčinou pádu vládního kabinetu nebo by výrazně ovlivnila volby, přes to všechno, že v postkomunistickém regionu je podle veškerých dostupných výzkumů a statistik korupce jednou z nejvyšších na světě.

⁶ Převod veřejného majetku do soukromého

Lidé se o korupci zajímají, ale jako hrozbu vidí jen korupci na vyšších politických stupních, tzv. velkou korupci, ale korupci na každodenní úrovni, tzv. malé korupci, přikládají daleko nižší význam. Jedním z problémů je, že korupce má svoji spojitost s důvěrou ve společnost, je jednou z příčin, proč občané nevěří ve svůj stát. Má za následek, že lidé nevěří svým zvoleným zástupcům, nevěří, že peníze vybrané z daní použijí k prosazování veřejného zájmu. Jak říká například Vondráček a Havrda (2013, s. 19) „rozsah nedůvěry ve vlastní stát se v plné výši objevil během nedávné ekonomické krize.“ Zatímco ve Spojených státech amerických nejbohatší občané nabízeli, že budou platit vyšší daně, aby pomohli státu z dluhů, a v některých skandinávských zemích platili lidé daně navíc z vlastní iniciativy, reakce českých miliardářů na výzvu platit vyšší daně byla odmítavá. Mnozí z nich je navíc platit nechtějí z důvodu, že státu nedůvěřují a jejich peníze nebudou použity tam, kde by měly, nýbrž rozkradeny. Jak říká jedno latinské přísloví „Věř, ale komu věříš, měř. Fide, sed cui fidas, vide.“

Se změnou vnímání korupce se nestoluje zvýšený zájem o informace a objevující se nové organizace občanské společnosti, které v době komunismu byly zakázány a nahrazeny státně dohlíženými organizacemi. V České republice jde například o Nadační fond proti korupci, který poskytuje množství informačních materiálů a finančně odměňuje ty, kteří se podílejí na odhalování a potírání korupce. Další organizací je nevládní nezisková organizace Transparency International, která mapuje stav korupce a svou činností aktivně přispívá k jejímu omezování v ČR.

3 MEDIÁLNÍ OBRAZ KORUPCE V TIŠTĚNÝCH MÉDIÍCH NA PŘELOMU 20. A 21. STOLETÍ

V této části bakalářské práce se budeme věnovat obsahové analýze dvou korupčních afér, které se na tomto přelomu století objevily na politické scéně.

Stěžejní část obsahové analýzy budeme věnovat vybraným zprávám publikovaných v Mladé frontě Dnes, z období let 1994, 1996 a 1998, které se zaměřily na korupční aféru Jaroslava Liznera, šéfa Centra kupónové privatizace (CKP). Tyto roky jsme vybrali záměrně, jelikož jsou pro naši analýzu nejzajímavější. V roce 1994, přesně 31. října, vzal Jaroslav Lizner úplatek ve výši osmi miliónů korun za prodej klatovské mlékárny, v roce 1996 byl pravomocně za přijetí úplatku a zneužití pravomoci veřejného činitele odsouzen k šesti letům vězení a roku 1998 byl podmíněčně propuštěn po odpykání poloviny trestu. Jedno médium jsme vybrali z důvodu, že od roku 1989 v České republice probíhala privatizace, tudíž toto téma, včetně CKP a postavou Jaroslava Liznera, plnilo stránky veškerých novin.

Ve druhé části jsme se zaměřili na nákup stíhaček Jas-39 Gripen, které se také neobešly bez korupčního jednání. Nastíníme pouze její průběh a následné vyústění, které se táhlo několik let.

Všechny tiskoviny byly k nahlédnutí ve Vědecké knihovně města Ostravy v uvedeném časovém horizontu a jednotlivé zprávy jsme seřadili dle časové posloupnosti.

3.1 Kauza Lizner

Rok 1994

První vlna kupónové privatizace v České republice se uskutečnila v roce 1992, měla 5 kol a trvala od května do prosince téhož roku. Druhá vlna začala v roce 1994 a právě v tomto roce, konkrétně v úterý 1. března 1994, přinesla Mladá fronta Dnes první zmínku v článku *Kupónové akcie bude možné objednat v polovině dubna*. Článek pojednává o časovém horizontu, kdy se mohou akcie objednávat a také informaci o definitivním seznamu podniků

zařazených do druhé vlny privatizace, který bude zveřejněn v závěru týdne. Právě s druhou vlnou začaly podivné obchody s akciemi.

Do té doby uznávaný šéf Střediska cenných papírů (SCP) a Centra kuponové privatizace Jaroslav Lizner, muž, jehož jméno nejprve plnilo stránky novin v roli osvětového pracovníka privatizačních principů, se najednou stal postavou vysokého státního úředníka podezřelého z korupce. V úterý 12. července se na titulní straně objevil titulek *Kontrola sleduje kupónové miliardy*. Zjišťujeme, že článek pojednává o tom, že ředitel CKP odmítá závěry Nejvyššího kontrolního úřadu, který uvedl, že centrum neoprávněně zaplatilo za různé služby nejméně 160 miliónů korun. Jako další problém vidí to, že na svém účtu stále uchovává čistý výnos z první vlny kupónové privatizace ve výši čtyř miliard korun, přestože měl být převeden na účet Fondu národního majetku. Jana Krejčová vedla kontrolu v CKP a označila všechny zjištěné nedostatky za významné. Jaroslav Lizner však tvrdil opak: „Nedomnívám se, že by tu došlo k něčemu, co by bylo hodné pozornosti,“ uvedl (Mladá fronta Dnes, 12. 7. 1994). Podle statusu centra měl totiž výnos z první vlny privatizace přejít na Fond národního majetku, ale právě Lizner s fondem uzavřel smlouvu, na jejímž základě budou tyto peníze převedeny až ke dni zániku CKP. Navíc podle kontrolního úřadu centrum v roce 1992 neoprávněně poskytlo 12 miliónů korun republikovým ministerstvům privatizace na posuzování a schvalování privatizačních projektů a o rok později převedlo 120 miliónů na Středisko cenných papírů jako nenávratnou dotaci. „Osobně si myslím, že centrum má platit veškeré náklady spojené s kupónovou privatizací,“ řekl Lizner a dodal, že oba převody schválilo ministerstvo financí (Mladá fronta Dnes, 12. 7. 1994).

Situace měla pokračování již v pátečním vydání 15. července 1994 opět článkem na titulní straně *Nejvyšší kontrolní úřad může být poprvé žalován*. Jaroslav Lizner řekl, že se cítí poškozen částí kontrolní zprávy, podle níž byly v práci jak SCP, tak i CKP vážné nedostatky, a proto uvažuje nad žalobou na Nejvyšší kontrolní úřad. „Pro nás je nepřijatelné tvrzení kontrolního úřadu, že Středisko cenných papírů nezajistilo důslednou ochranu informací z kapitálového trhu, a tím porušilo zákon o cenných papírech,“ uvedl Lizner (Mladá fronta dnes, 15. 7. 1994). Jedná se tak o první případ, kdy státní úředník uvažuje nad podáním žaloby na jiný státní úřad a také o první případ, kdy někdo uvažuje, že napadne žalobou činnost a výsledky kontroly Nejvyššího kontrolního úřadu. Ředitel právního odboru NKÚ Milan Pohanka uvedl, že v případě, že kontrolovaná organizace s výsledkem kontroly nesouhlasí, je možné vznést proti obsahu kontrolního protokolu námitky, o nichž rozhodne vedoucí kontrolorů. Také upozorňuje na to, že SCP samo neprovádí činnost, kterou má

uloženou zákonem, ale zajišťuje ji akciová společnost RM-systém. Tím jsou důvěrné informace, jejichž uveřejnění by mohlo výrazně ovlivnit kurs nebo výnos příslušných cenných papírů, přeneseny na další organizaci, která je dceřinou společností Podniku výpočetní techniky. Ten byl nabízen v kupónové privatizaci a v jeho řídicích orgánech jsou zástupci některých investičních privatizačních fondů.

Ministerstvo financí, pod něhož CKP spadá a zodpovídá za jeho rozpočet, dosud žádné stanovisko k závěrům Nejvyššího kontrolního úřadu nepodalo. Ve středu 20. července v textu *Ministr financí se nechce vyjádřit ke kontrole v CKP*, jen tiskový mluvčí ministerstva Petr Beneš uvedl, že se ministr Ivan Kočárník zatím nebude vyjadřovat ani k záležitostem, které se ministerstva financí přímo dotýkají. Celá zpráva přibližuje pouze informace, o kterých pojednává náš předchozí odstavec. Den poté vychází ve čtvrtek 21. července článek *Podání žaloby na NKÚ považuje Lubomír Voleník za nesmyslné*. Autor v něm píše, že žaloba je zbytečná, jelikož kontrolní úřad pouze konstatoval, že byly zjištěny nedostatky. „Nikoho jsme nejmenovali, o nikom jsme netvrdili, že je zločinec,“ uvedl Voleník (Mladá fronta Dnes, 21. 7. 1994).

V podstatě až za měsíc, přesněji tedy ve středu 17. srpna nacházíme článek *Ředitel CKP upustil uzdu od záměru žalovat kontrolní úřad*. Svůj úmysl Lizner změnil poté, co celou věc konzultoval s právníky. „Bohužel se potvrdilo, že kontrolní závěry Nejvyššího kontrolního úřadu nelze žádným způsobem změnit,“ řekl (Mladá fronta Dnes, 17. 8. 1994). Právní řád totiž připouští žalobu pouze v případě, že se postižená organizace domáhá náhrady škody, Liznerovi šlo však o změnu kontrolního závěru.

O pochybných praktikách na burze se dočítáme v pondělí 8. srpna v článku *Obchod s akciemi není vždy čistý*. Autor poukazuje na to, že se experti na kapitálový trh shodují, že při obchodování s akciemi někteří státní úředníci i zástupci fondů zneužívají důvěrné informace. Jedním s aktérů je bývalý šéf oddělení cenných papírů Fondu národního majetku Milan Krčmář, který údajně zmanipuloval prodej akcií několika firem z fondu ve prospěch jednoho ze zájemců o koupi. Odborníci se shodují, že by měl být prodej akcií organizován tak, aby stát za něj získal co nejvíce peněz a aby přitom nemohlo vzniknout podezření, že úředníci zneužívají svých pravomocí k vlastnímu obohacení. Také se jim nezamlouvá krátká doba, kdy zveřejňují prodej akcií. Podle nich by měla být v dostatečném časovém horizontu a ne tři dny předem, jako je tomu doposud. Oprávněné je tedy podezření, že některé subjekty využívají důvěrných informací i v souvislosti s obchody na burze. Například ceny akcií Elektráren

Opatovice, Fatry nebo Selika začaly prudce růst ještě před tím, než burza zveřejnila, že vstoupí na kotovaný trh. Dříve informovaní investoři nakoupili akcie v době, kdy byly ještě levné, a v důsledku růstu kurzů, který kotaci doprovázel, značně vydělali.

Tato vlna negativních zpráv ohledně kurzu nebyla vyvrácena ani v dalších měsících. V pondělí 22. srpna vyšel článek *Podle mínění cenové komise jsou kupónové kursy přesné; ředitel Jaroslav Lizner se spoléhá na věrnost DIKů*⁷. Lizner odmítá nařčení, že by kupónové kursy byly určeny nepřesně, počítá s tím, že v závěru privatizace zůstanou investoři věrni svým vybraným společnostem. Cenová komise podle jeho slov hodlá dohlédnout na to, aby se nejvyšší a nejnižší ceny kupónových akcií v závěru druhé vlny sbližovaly, ale připouští, že ve zvláštních případech, kdy zbývá prodat malý počet akcií jedné firmy, může kurz stoupnout. Zároveň Jaroslav Lizner odmítá spekulace o tom, že cenová komise schválně předražuje akcie lukrativních firem, aby po skončení vlny zůstaly ve Fondu národního majetku a ten je mohl se ziskem prodat. „Je to nesmysl, máme jasná pravidla pro určování kursů a všechna naše rozhodnutí jsou zaprotokolována. Je tedy možné kdykoli zkontrolovat, zda postupujeme správně,“ uvedl (Mladá fronta Dnes, 22. 8. 1994). Domněnku, že CKP předražuje některé společnosti, vyslovili zástupci řady privatizačních fondů. Poukazovali na to, že kupónové kursy jsou stanoveny špatně a vůbec neodpovídají korunovým cenám akcií na kapitálovém trhu.

V měsíci září jsme nenalezli mnoho nového okolo postavy Jaroslava Liznera. Články spojované s jeho jménem nebo s CKP se objevili, ale šlo pouze o zprávy týkající se dokončení čtvrtého a začátek pátého kola privatizovaných podniků, kde Lizner podával doprovodný komentář. Podobně na tom byl také říjen, ve kterém jsme očekávali články schylující se k dopadení šéfa CKP, jelikož poslední říjnový den, 31. října 1994, byl zatčen za přijetí úplatku. Za celý měsíc jsme však neobjevili jedinou zprávu, která by byť malým náznakem pojednávala o Liznerovi ve špatném světle.

Jak uvádíme výše, Jaroslav Lizner vzal úplatek ve výši osmi miliard 31. října 1994. Bylo pro nás zajímavým zjištěním, že první zpráva se v Mladé frontě Dnes objevila až ve čtvrtek 3. listopadu článkem na titulní straně *Šéf privatizace zatčen pro úplatek; Policie zadržela Jaroslava Liznera s osmi miliony*. Autorka článku Sabina Slonková o tomto píše, jako o jedné z největších korupčních afér. Šéfovi CKP hrozí tři roky vězení, a pokud by se potvrdilo, že vzal úplatek, jako veřejný činitel mohl by být odsouzen až k pětiletému vězení. Celý akt se

⁷ Držitel investičních kupónů

odehrál v pražské restauraci Asia, kde Lizner přijal kufřík s penězi, a po odchodu z restaurace jej ihned zatkla policie. Kdo Liznerovi úplatek předal a o jaký podnik se jednalo, policie nechtěla prozradit. Následující strana novin pokračuje článkem *Liznerův úplatkářský případ je sice zřejmě největší, ne však ojedinělý*. Text pojednává o tom, že tento případ je jeden z prvních, kdy se podařilo osoby podezřelé z úplatkářství zatknout přímo s penězi. Spolu s Liznerem byly zatčeny také tři osoby, které se samotného předání peněz účastnily, ale po vyslechnutí je vyšetřovatelé propustili. Dále autor popisuje další případ pro podezření z braní úplatků, např. v roce 1992 byl vyšetřován bývalý náměstek ministra pro privatizaci Jaroslav Muroň za podezření, že přijal úplatek tři sta tisíc dolarů za prosazení privatizačního projektu na Jihočeské mlékárny.

Následující den tato kauza plnila stranu titulní i nadcházející. Vzhledem k tomu, že policie nezveřejnila informaci, o jaký podnik se jednalo, dalo se o tom pouze spekulovat. Tři nezávislé policejní zdroje, jejichž údaje se již několikrát v minulosti ukázaly jako pravdivé tvrdí, že je jistá souvislost s privatizací petrochemie. Od tohoto vyjádření se však samotné petrochemické firmy distancovaly a ředitel kanceláře generálního ředitele Chemapolu Miroslav Doležal označil informace o tom, že by úplatek Liznerovi mohl předat, za nesmysl. Jakoukoliv spojitost popírá také předseda představenstva dovozce ropy plzeňského Kovopetrolu Jaroslav Kokeš i společnost Expandia, která patří do skupiny Chemapol. Jistý je tedy jediný fakt, a to že Jaroslav Lizner úplatek vzal a peníze si odnesl v kufříku. I přesto, že se jej policistům podařilo zatknout při činu, není jasné, zda bude dostatek důkazů pro vznesení obvinění.

Podobnou situaci jsme mohli vidět také ve Vsetíně, kde policie vtrhla do kanceláře předsedy privatizační komise Stanislava Pšenici několik minut poté, kdy podle nich převzal úplatek ve výši tři sta tisíc korun a samotnou sumu také našli v jeho stole. Dva roky se nedaří případ vyřešit, jelikož Pšenica se hájí tím, že mu policie svým zákrokem znemožnila, aby oznámil trestný čin nabízení úplatku. Pokud totiž daná osoba tento čin ohlásí, nemůže být za braní úplatku stíhaná. Paralelu můžeme sledovat i zde, jelikož se restaurace Asia, kde Lizner vzal úplatek, nachází v blízkosti budovy ministerstva vnitra, na základě čehož se může hájit tím, že chtěl s penězi jít rovnou za ministrem Janem Rumlem⁸.

⁸ Tehdejší ministr vnitra

Další zpráva toho dne pojednávala o kontrole, kterou vedla NKÚ v CKP začátkem roku⁹. Samotné šetření nenasvědčovalo tomu, že by jeho šéf bral úplatky již v minulosti. Jana Krejčová, která kontrolu NKÚ vedla, však dodala, že by se Liznerovo uplácení nedalo odhalit. „Pochybuji, že by si na to schovával doklady,“ uvedla Krejčová (Mladá fronta Dnes, 4. 11. 1994).

Názory na to, co udělal Lizner, se rozcházejí. Takto zněl titulek zprávy 5. listopadu, která pojednávala o tom, že oficiální činitelé se doposud nemohou shodnout na tom, za co úplatek přijal. Vyjádření ministerstva vnitra a státního zastupitelství se totiž rozcházejí v tom, zda byl Lizner odměněn za prodej informací, nebo zda někomu přímo zajistil nákup akcií. Mluvčí ministr vnitra uvedl, že: „Lizner je důvodně podezřelý, že úplatek přijal za zajištění nákupu akcií ve prospěch jistého zájemce o získání majoritního podílu na majetku určité akciové společnosti,“ (Mladá fronta Dnes, 5. 11. 1994), ale pražský státní zástupce Josef Kredba však jeho tvrzení označil za nepravdivé. Pokračování na druhé straně pouze přibližuje to, jak je počítačová síť, na níž probíhá celá kuponová privatizace a kde jsou vedeny účty všech majitelů cenných papírů, zabezpečena tak, aby se do ní nikdo nemohl dostat. Experti ale upozorňují, že špičkový síťový odborník je schopen se do řídicího počítače, a tím i do celého systému dostat a celou operaci zamaskovat tak, že ji nelze zpětně zjistit. Právě takovým člověkem Jaroslav Lizner je a bývá označován za skvělého matematika a počítačového génia.

V pondělí 7. listopadu skončily spekulace o tom, co za úplatkem stálo. Ve zprávě *Lizner měl dostat úplatek kvůli podílu v mlékárnách* se dovídáme, že v úplatkářské aféře jde o podnik Mlékárna Klatovy. Liznera se podle týdeníku Respekt pokusili uplatit představitelé C.S. Fondu a firma Trans World International¹⁰, aby získali většinový podíl v klatovské mlékárně. Šéf CKP měl oběma firmám pomoci ve druhé vlně kuponové privatizace k získání alespoň 40 procent mlékáren. Právě firma TWI se snažila získat podíl v tomto podniku již v prosinci loňského roku a za 34 procent Mlékáren Klatovy nabídla 220 miliónů korun a veřejnou soutěž o podnik také vyhrála. Letos v létě však Fond národního majetku výsledky soutěže anuloval, jelikož podle něj nebyla zcela regulérní, protože TWI včas nedoložila, zda peníze skutečně má. Firma, která doposud o mlékárnu usilovala, tak mohla díky Liznerovi získat adresy budoucích akcionářů ještě před ukončením druhé vlny kuponové privatizace. Vyšetřovatelé tuto verzi prozatím nepotvrdili, ale samotný ředitel C.S. Fondu Tomáš Chrz tuto informaci popřel s tím, že se jednalo pouze o uzavření smlouvy o prodeji akcií, což je podle něj obvyklá

⁹ Výsledky kontroly viz str. 23-24

¹⁰ Firma TWI se zabývala vývozem mléčných výrobků do zemí Perského zálivu.

transakce. Tato firma měla totiž získané akcie prodat právě firmě TWI. V případě, že by skutečně kontrolní balík akcií získala, ovládla by podstatnou část potravinářského trhu v západních Čechách, jelikož Mlékárny Klatovy jsou jedním z nejvýznamnějších producentů mléčných výrobků v této oblasti a vlastní i část další velké mlékárny v Domažlicích.

V tomto článku se poprvé seznamujeme se jménem Luboše Sotony, který bude pro naši práci nadále klíčovou postavou.

Následující den vyšlo, že C.S. Fond potvrdil, že se schůzky v restauraci Asia s Jaroslavem Liznerem zúčastnili jeho dva členové, avšak odmítají jakékoli spekulace o úplatku. Naopak ředitel firmy TWI Luboš Sotona popřel, že by kdokoli z jeho firmy minulé pondělí v restauraci byl. „Nikdo z TWI u večeře s doktorem Liznerem nebyl a já osobně jsem s ním nikdy ani nemluvil. Nevím ani o tom, že by nás vyšetřovala policie,“ tvrdí Sotona (Mladá fronta Dnes, 8. 11. 1994).

Ve středu 9. listopadu nastal zlom. Ve zprávě se dočítáme, že Sotona s Liznerem již jednal dříve a původně byli domluveni na částce 6,6 miliónů korun za Mlékárnu Klatovy, ale o pár dní později Jaroslav Lizner navýšil sumu o dva miliony, což mohlo stát za tím, že se ředitel TWI rozhodl vše oznámit na policii.

Ve stejný den otiskla Mladá fronta Dnes *Pravděpodobný průběh případu Lizner*. Jedná se o ilustraci, jak se případ vyvíjel:

Prosinec 1993 – firma TWI se poprvé veřejně zajímá o klatovské mlékárny.

23. března 1994 – Firma TWI zaplatila poplatek 65 tisíc korun, aby se mohla zúčastnit veřejné soutěže o 34procentní balík akcií Mlékáren Klatovy. Jediným konkurentem v soutěži byla Investiční banka.

Jaro 1994 – šéf TWI Luboš Sotona poprvé jedná s lidmi, kteří mají vazby na Fond národního majetku. Ti mu slibují zajistit získání velkého balíku akcií mlékáren. Sotona se poprvé dostává k Liznerovi, a to přes muže, který má vztahy na FNM a zároveň je přítelem šéfa CKP. Tento muž byl pak také později v říjnu na obou večeřích v restauraci Asia. Policie ho také zadržela, vyslechla, a pak propustila. Lizner byl Sotonovi přestaven jako člověk, který celou operaci zajistí.

Začátek července 1994 – Fond národního majetku anuloval výsledky soutěže o 34 procent akcií Mlékáren Klatovy, kterou vyhrála TWI.

Léto 1994 – Sotona předpokládal, že FNM soutěž prohlásí za neplatnou, a proto jedná s Liznerem, který mu údajně za 6,6 milionu korun slíbil zajištění majority v mlékárnách.

Září 1994 – Sotona se seznamuje s CS Fondem, který získal 40 procent akcií mlékáren. Sotona se tak dovídá, od koho balík akcií koupí.

Říjen 1994 – Všichni účastníci transakce jednali prakticky každý týden o podrobnostech prodeje akcií. Lizner však na jednom jednání pouze se Sotonou údajně zvýšil svůj požadavek a žádal od něj přes osm milionů. Odůvodňoval to také tím, že se jednání příliš protahuje.

Polovina října 1994 – Sotona případ oznámil policii.

27. října 1994 – Lizner, jeho přítel, dva pracovníci CS Fondu, Sotona a policista, který se vydával za zaměstnance TWI, se setkali v restauraci Asia. Sotona měl s sebou kufřík s penězi. Smlouva o prodeji akcií však nebyla hotova a její podepsání a předání peněz Liznerovi bylo odloženo na následující pondělí.

31. října 1994 – CS Fond a TWI podepsaly v restauraci Asia smlouvu o prodeji akcií klatovských mlékáren. Lizner převzal od TWI 8 330 500 korun. Poté, co s nimi vyšel před restauraci, zatkla jeho a ostatní účastníky večere policie.

Následně nám do hry vstupují noví aktéři, pracovník FNM Vladimír Chadim a jeho nadřízený Ladislav Petrásek. MfD o tom informovala v pátek 11. listopadu zprávou *Šéf TWI obvinil v aféře Lizner i dva muže z FNM*, ale samotný Petrásek v rozhovoru pro Českou televizi odmítl jakékoli spojení s touto aférou. Předseda FNM Roman Češka prohlásil, že pokud je Sotonovo nařčení pravdivé a potvrdí je vyšetřovatel, budou muset oba členové FNM opustit. Následující den vyšel článek o tom, že Ladislav Petrásek zvažuje nad žalobou za vyslovení obvinění a označuje Luboše Sotonu, jako problematickou osobnost, a zároveň se domnívá, že za vším stojí anulování veřejné soutěže, jelikož zrušení výsledků soutěže nesl s nelibostí.

Obvinit Jaroslava Liznera zdá se nebude jednoduché, jelikož právní zástupce Jan Linda jej hájí tím, že Lizner pouze zprostředkoval prodej akcií. „Celá Liznerova role v tomto případě spočívá v tom, že dal dohromady prodávajícího a kupujícího. Proto je obvinění z úplatkářství zcela bezdůvodné,“ řekl Linda (Mladá fronta Dnes, 12. 11. 1994). Sám Lizner přiznal do policejního protokolu, že na večeri skutečně převzal od TWI více než osm milionů, dokonce je požadoval. „Ale ne jako úplatek. Doktor Lizner tyto peníze chtěl, aby zajistil, že firma TWI od smlouvy neodstoupí. Pokud by tak totiž firma učinila, Lizner by se jako zprostředkovatel

celého obchodu, který by se tím nepovedl, před C.S. Fondem znemožnil,“ uvedl Linda (Mladá fronta Dnes, 12. 11. 1994). Na tomto také obhájce staví svou obhajobu a pravděpodobnost, že zatčený šéf CKP bude odsouzen, je podle právníků takřka nulová, i přesto, že se nenašel jediný podepsaný dokument, který by tuto skutečnost potvrdil.

Po uvedení článku 24. listopadu jsme zjistili, že Mlékárny Klatovy nebyl jediný podnik, který pomohl Jaroslav Lizner prodat. Dalším je Pramen Praha, který se zabývá prodejem potravin. V obou případech přitom figurují stejní aktéři, jako v aféře Lizner, zejména C.S. Fondy, které vystupují v roli prodávajícího, jelikož ve druhé vlně privatizace nakoupili velké množství akcií a později se je ve smlouvách zavázaly prodat. Mlékárenské akcie měl koupit šéf TWI Luboš Sotona a akcie pražského Pramenu Karel Pech, který do této doby vystupoval pouze jako svědek.

Právě postava Karla Pecha začala plnit následující stránky novin. Ukázalo se, že vedoucí pracovník FNM Vladimír Chadim při privatizaci některých podniků nejméně čtyřikrát postupoval tak, že tohoto podnikatele zvýhodnil. Doposud se však neprokázalo, že by Chadim postupoval v rozporu se zákonem nebo předpisy. Dne 29. listopadu však vyšel článek *Vedoucí pracovník FNM porušil předpis*, ve kterém je uvedeno, že Chadim před více než rokem porušil interní předpis, když se bez vědomí FNM pokusil prosadit změny několika privatizačních projektů. Ve dvou případech, Masna Kroměříž a Mlékárna Klatovy, by z úprav navrhovaných Chadimem¹¹ získal prospěch podnikatel Karel Pech.

Dne 9. prosince vyšla zpráva pojednávající o propuštění Jaroslava Liznera, den předtím o to požádal obhájce Linda. „Domnívám se, že nyní již nejsou žádné důvody, kvůli nimž by měl být pan Lizner držen ve vazbě,“ uvedl obhájce (Mladá fronta Dnes, 9. 12. 1994). Obvodní státní zástupkyně Jaroslava Vaclová, která případ dozoruje, potvrdila, že žádost o propuštění převzala, avšak odmítla sdělit své rozhodnutí. Lizner je ve vazbě už více než měsíc zejména proto, aby nemohl ovlivňovat svědky samotného případu, ale podle Jana Lindy je to již bezpředmětné, jelikož svědci byli vyslechnuti dvakrát. 13. prosince vyšlo vyjádření státní zástupkyně, ve kterém zamítla žádost o propuštění Jaroslava Liznera z vazby. „Dospěla jsem k závěru, že trvají důvody vazby, řekla Vaclová (Mladá fronta Dnes, 13. 12. 1994).

Patnáctý prosinec přinesl zprávu o další obviněné osobě, přesněji Karlu Pechovi, který je obviněn z křivé výpovědi. Policie je přesvědčena, že akcie Mlékárny Klatovy chtěl původně koupit samotný Pech, ale svůj zájem nakonec popřel. Vyšetřovatelé navíc Pechovi vytýkají,

¹¹ Požadoval navýšení kapitálu.

zamlčení důležitých informací, které by mohly vést k objasnění celého případu. Sám však toto obvinění striktně odmítl a jeho právní zástupce uvedl, že je zavádějící stíhat jeho mandanta za křivou výpověď, když soud doposud pravomocně nerozhodl o Liznerově vině či nevině.

Vyšetřovatelé končí případ Lizner. Takto vypadal titulek 30. prosince, jehož obsahem bylo, že vyšetřovatelé dospěli k závěru, že zatčený šéf CKP Jaroslav Lizner skutečně přijal úplatek, a hodlají celý případ uzavřít během několika dní. „Počátkem ledna podáme státnímu zástupci návrh, aby pana Liznera obžaloval z úplatkářství,“ řekl vyšetřovatel (Mladá fronta Dnes, 30. 12. 1994). Ovšem o tom, zda stane před soudem, musí rozhodnout právě státní zástupce, který se však s názorem vyšetřovatele nemusí ztotožnit. Jaroslav Lizner by tudíž mohl být brzy propuštěn z vazby, jelikož podle policie již nyní nehrozí, že bude svědky ovlivňovat.

Rok 1995

I přesto, že rok 1995 byl rokem soudního řízení v této věci, nepodařilo se šéfa CKP pravomocně odsoudit. Proces se velmi prodlužoval, žaloba byla hotova již v březnu tohoto roku, ale soud začal až v září. Přesněji tedy 12. září noviny informovaly, že soud s panem Liznerem začíná a jedná se o doposud největší kauzu, kde je státní úředník obžalovaný z přijímání úplatků. Vyšetřovatelé sice po několikaměsíčním pátrání dospěli k závěru, že bývalý šéf CKP převzal více než osm miliónů jako úplatek v souvislosti s privatizací Mlékárny Klatovy, nejsou však schopni jednoznačně určit, za co přesně peníze přijal.

Již první den soudního procesu klíčový svědek Luboš Sotona popřel teorii obžaloby, že by Jaroslavu Liznerovi dal tak velkou sumu jako zálohu, aniž by částka byla napsána ve smlouvě. Liznerův obhájce Jan Linda však považuje Sotonovu výpověď za smyšlenou a během procesu se snažil jeho důvěryhodnost jako svědka zpochybnit tím, že soudu navrhl, aby si vyžádal opis jeho trestního rejstříku. O dva dny později, 14. září, již před soudem vypovídali všichni aktéři transakce a ukázalo se tak, že Liznerova verze ztroskotala. Advokát Jan Linda proto pozměnil svou původní taktiku a nyní se snaží dokázat, že obchod s mlékárenskými akciemi byl běžnou transakcí a Jaroslav Lizner jednal jako soukromá osoba a nikoli jako šéf CKP.

Rok 1996

Nyní se přesuneme do roku 1996. Již 31. ledna se objevila zpráva o tom, že Městský soud v Praze s definitivní platností poslal Jaroslava Liznera na šest let za mříže za korupci a zneužívání pravomocí veřejného činitele. Soud tak částečně vyhověl Liznerovu odvolání a o rok mu snížil původní trest, zamítl však tu část, v níž se bývalý šéf CKP domáhal výroku, že úplatek nepřijal ani nezneužil pravomoci. Proti tomuto rozsudku se již nedalo odvolat, advokát Jan Linda prohlásil: „Jsem zdrcen. Pan Lizner se nedopustil trestných činů, za které byl odsouzen“ (Mladá fronta Dnes, 31. 1. 1996). Článek měl pokračování na další straně s titulkem *Lizner musí nastoupit trest do měsíce*. Tento trest musí nastoupit nejpozději do měsíce ode dne, kdy dostane do rukou písemný verdikt soudu. Kromě šestiletého trestu byl také odsouzen k milionové pokutě a zákazu činnosti ve státních úřadech, po dobu deseti let. Na základě dobrého chování má Jaroslav Lizner šanci věznici po třech letech opustit¹².

Po vznesení rozsudku sám Jaroslav Lizner přiznal, že jednal neeticky. V pondělí 5. února se objevil článek a také rozhovor se samotným aktérem. Šéf CKP prohlásil, že v průběhu kupónové privatizace byly dojednány stovky takovýchto smluv o prodeji akcií, za kterou byl odsouzen. Rozhovor, který poskytl Mladé frontě Dnes, byl vůbec první od října 1994 a připouští v něm, že přijetí kufříku s osmi milióny nebylo etické. Trvá však na tom, že se při obchodu s akciemi Mlékárny Klatovy nedopustil ničeho nezákonného a od nikoho úplatek nevzal. Dále se domnívá, že není odpovědný za to, že na základě jeho případu začala čtvrtina populace méně důvěřovat kupónovému experimentu. „Nemyslím si, že jsem ta čísla ovlivnil já. Spíše novináři tím, jak o mém případě psali,“ uvedl Lizner (Mladá fronta Dnes, 5. 2. 1996). Vzhledem k tomu, že jeden z aktérů, konkrétně CS Fondy, u soudu nesvědčil ve prospěch obhajoby Liznera, na základě které tvrdil, že se jedná o provizi z uzavření obchodu, je přesvědčen, že v konečném důsledku nešlo o obchod samotný, ale že šlo o jeho osobu.

Po celém měsíci se stále soudu nepodařilo Jaroslavu Liznerovi doručit výzvu k nástupu do vězení, i přesto, že od včerejšího dne si měl svůj šestiletý trest odpykávat na Pankrácké věznici v Praze. Takto o případu informovala MfD 1. března společně s vyjádřením soudu, že se panu Liznerovi výzvu nepodařilo doručit vzhledem k tomu, že jej včera doma nezastihli. Osobně si však následující den pro výzvu na soud došel a již druhý den, 2. března, se objevila zpráva, že výkon trestu nastoupil dobrovolně ještě včera. Do věznice jej nikdo z rodiny

¹² Viz rok 1998

nedoprovázel a na otázky novinářů odpovídal znechuceně se slovy: „Dejte mi všichni pokoj,“ (Mladá fronta Dnes, 2. 3. 1996). Jak napsaly samotné noviny, případ, na jehož počátku bylo Liznerovo zatčení předloni na podzim v restauraci Asia s kufříkem obsahujícím osm miliónů korun, je tak definitivně u konce.

Do konce roku 1996 se o Jaroslavu Liznerovi objevovaly vesměs krátké fleš zprávy, například o tom, že bude v českobudějovické věznici pracovat jako skladník¹³ nebo, že na konci dubna složil první část miliónové pokuty. Objevila se také informace o tom, že Liznerův obhájce Jan Linda podává stížnost pro porušení zákona, kdy jej soud uznal vinným z přijetí úplatku, jenž posuzuje městský soud, který následně ministru spravedlnosti buď doporučí, aby stížnost k Nejvyššímu soudu podal, nebo naopak. O stížnosti MfD informovala 30. dubna a až koncem srpna jsme našli článek *Lizner se svou stížností na ministerstvu neuspěl*, jenž pojednává o tom, že tehdejší ministr spravedlnosti Jan Kalvoda stížnost podávat nebude.

Pochopili jsme, že Liznerův advokát se jen tak nevzdá a také jsme ve středu 2. října objevili článek, který nám toto tvrzení potvrdil. Jan Linda chce obnovit soud a už také podal Obvodnímu soudu pro Prahu 7 návrh, aby bylo řízení obnoveno. „Chci prokázat, že pan Lizner nebyl veřejným činitelem, a proto ani nemohl být jako veřejný činitel souzen a odsouzen,“ (Mladá fronta Dnes, 2. 10. 1996). Pokud by byl soudní proces obnoven a prokázalo se, že bývalý šéf CKP nebyl veřejným činitelem, musel by soud výrazně snížit jeho trest, tedy z šesti let na maximálně dva roky, což je horní hranice sazby za korupci. Obnovení procesu hodlá prosadit na základě svědectví náměstka ministra financí Vladimíra Rudlovčáka, z něhož vyplývá, že Jaroslav Lizner nebyl veřejným činitelem. „Pracovní poměr měl uzavřen s SCP a CKP, což jsou státní příspěvkové organizace, a jejich vedoucí pracovník není ze zákona veřejným činitelem, uvedl Linda (Mladá fronta Dnes, 2. 10. 1996). K ministru Rudlovčákovi se postupně začali přidávat také další osoby, jenž tvrdí, že pan Lizner veřejným činitelem nebyl, jedná se o Libora Grygárka¹⁴ a Jiřího Nováka¹⁵, kteří se svým vyjádřením jednoznačně postavili na stranu Liznerova obhájce Jana Lindy.

Proces s Liznerem už s největší pravděpodobností obnoven nebude. Takto zněl titulek 29. listopadu a dočetli jsme se, že jednu z posledních možností na obnovení trestu panu Liznerovi vzal Obvodní soud pro Prahu 7, který odmítl opět celou kauzu otevřít. Své stanovisko odůvodnili tím, že se neobjevily žádné nové skutečnosti, pro které by měl být obnoven.

¹³Do věznice v Českých Budějovicích byl převezen v červnu 1996.

¹⁴Bývalý vrchní státní zástupce v Praze

¹⁵Bývalý ministr spravedlnosti

Rok 1998

Podíváme-li se do roku 1998, kdy byl Jaroslav Lizner propuštěn, je pro nás velkým překvapením, že po celý rok o něm nebyla jediná zmínka. Přestože již v listopadu podal žádost o podmíněčné propuštění ani v tomto období jsme žádnou informaci nenašli. Právě koncem listopadu již uplynula polovina trestu, po níž se může na podmínku dostat na svobodu. V podstatě jedinou zprávu nám MfD přinesla 8. prosince článkem, pojednávající o tom, že soudkyně Okresního soudu v Českých Budějovicích vyhověla Liznerově žádosti, změnila šestiletý trest na podmíněný a stanovila čtyřletou zkušební dobu. Také díky tomu, že se jednalo o bezproblémového vězně, mohl po třech letech, 7. prosince 1998, Jaroslav Lizner opustit věznici a ocitl se tak na svobodě.

Po takto sledované kauze jsme byli zaskočení, že MfD o této skutečnosti informovala pouze jednou krátkou zprávou. Kauza Lizner se svého času v novinách objevovala de facto denně, také proto bychom čekali honosnější ukončení tohoto tématu, už vzhledem k tomu, že se jednalo o vysoce postaveného veřejného činitele.

3.2 Kauza Gripeny

Nákup stíhaček Gripen začal již v roce 2000. Korupční jednání bylo odhaleno v únoru 2007, kdy peníze od konsorcia, za prodej a následný pronájem stíhaček, měly skončit u třech prostředníků. Přízeň českých politiků v této zakázce měli zajistit rakouský obchodník Alfons Mensdorff-Pouilly, bývalý kanadský politik Otto Jelinek a ředitel Omnipolu Richard Háva. Kauza Gripeny se táhla mnoho let a její vyústění skončilo až v květnu 2014.

Následný přehled událostí přinesla Mladá fronta Dnes 1. března 2007.

14. března 2000 – Česká republika a britská zbrojní společnost BAE Systems, která spolu se švédským Saabem vyrábí nadzvukové stíhačky Gripen, podepsaly předběžnou dohodu o vzájemné názorové shodě na dodávky těchto letounů pro českou armádu.

16. října 2000 – vláda uložila ministru obrany Vladimíru Vetchému, aby do konce listopadu vypsal výběrové řízení na nadzvukové letouny pro českou armádu.

listopad 2000 – vedle konsorcia BAE předložily ministru obrany nabídku i americké firmy Boeing s letouny F/A 18 a Lockheed Martin se stroji F-16, francouzský Dassault s letounem Mirage 2000 a německá Dasa s Eurofighterem.

květen 2001 – v soutěži o dodávku stíhaček zůstává BAE Systems jako jediná firma, ostatní účastníci hodili ručník do ringu - nejprve Američané, po nich i Francouzi. Vláda dávala prý příliš okatě najevo, že už je rozhodnuta pro švédské stroje.

červen 2001 – tendr je uzavřen, jediný zájemce, britsko-švédské konsorcium firem BAE Systems a Saab, snížil cenu za letouny na méně než 75 miliard korun. Tzv. offsetový program, který je součástí nabídky, zavazuje dodavatele, aby v Česku do deseti let uskutečnil či zprostředkoval kontrakty a investice ve výši 113 miliard korun.

22. dubna 2002 – vláda Miloše Zemana (ČSSD) jednomyslně schválila smlouvy, podle kterých česká armáda začne v roce 2004 létat na prvních stíhačkách Jas-39 Gripen. Celkový rozpočet na pořízení gripenů je 60,2 miliardy. Opozice (ODS, KSČM) s nákupem nových stíhaček nesouhlasí.

7. května 2002 – Poslanecká sněmovna schválila vládní návrh zákona o financování a nákupu stíhacích letounů JAS-39 Gripen, zákon postupuje do třetího závěrečného čtení.

30. května 2002 – kabinet Miloše Zemana se překvapivě zříká podepsání smlouvy s britsko-švédským konsorciem BAE. Údajně proto, že vláda nezískala podporu ve dvou výborech Senátu, který měl tehdy o návrhu zákona hlasovat.

13. června 2002 – poslanci o jeden hlas neschválili návrh, aby ke splácení úvěrů na nákup gripenů sloužily příjmy z privatizace. Odložili rozhodnutí až po volbách. O gripenech tedy bude rozhodovat až nová Sněmovna.

srpen 2002 – záplavy, které způsobily České republice škody přibližně za 60 až 90 miliard korun, zasáhly do rozpočtu i do nákupu nových stíhaček. Nová vláda Vladimíra Špidly si začíná uvědomovat, že na nové stroje nebudou peníze.

18. listopadu 2002 – vláda rozhodla, že smlouva o nákupu stíhaček Jas-39 Gripen nevstoupí v platnost.

2003 – českým zastaralým migům sovětské výroby přesto končí za rok životnost, Česko za ně shání náhradu. Stejná vláda Vladimíra Špidly uvažuje o koupi čtrnácti starších stíhaček. V soutěži je opět několik zájemců.

listopad 2003 – Švédsko v soutěži na koupi starších stíhaček přitvrzuje, nabízí nové gripeny za cenu již olétaných.

1. prosince 2003 – po měsíci zkoumání doporučila odborná komise vládě, aby pronajala 14 švédských strojů. Ty jsou prý pro Česko nejlepším řešením.

17. prosince 2003 – vláda rozhodla najmout čtrnáct stíhaček Jas-39 Gripen, kabinet tak respektoval doporučení odborné komise.

9. června 2004 – vláda definitivně schválila desetiletý pronájem čtrnácti švédských stíhaček. Cena kontraktu je zhruba 20 miliard korun. Součástí smluv jsou i programy zpětných investic do české ekonomiky.

duben 2005 – prvních šest nových stíhaček přilétá na leteckou základnu v Čáslavi, nebe budou střežit od června 2005.

26. dubna 2005 – představitelé armády na základně v Čáslavi nové švédské nadzvukové stíhačky oficiálně převzali. Od této chvíle jsou gripeny součástí výzbroje českých vzdušných sil.

červenec 2005 – staré stíhačky MiG-21 dosloužily. Český vzdušný prostor začaly střežit nové nadzvukové letouny Jas-39 Gripen.

září 2005 – poslední dva nové letouny přistály na základně v Čáslavi, Česká republika má kompletní sestavu čtrnácti švédských stíhaček.

Tento výčet nám ukázal chronologický přehled o tom, jak se gripeny do České republiky dostaly.

Protikorupční policie se touto kauzou zabývala mnohokrát. Konkrétně v prosinci 2002 byla odložena se závěrem, že i přesto, že se trestný čin stal, nenašel se konkrétní viník. Podruhé se policie začala o gripeny zajímat v únoru 2007, kdy také švédská televize přišla s dokumentem, který se věnoval této kauze a možné korupci. Proto se také tímto případem začala zajímat policie ve Švédsku, Velké Británii, USA i v Rakousku. Právě rakouské policii se podařilo v roce 2009 podezřelého Mensdorfa za korupci obvinít. Mensdorf v 90. letech

působil v Česku jako poradce společnosti BAE Systems a pokoušel se tehdy získat kontakty na zástupce české vlády, kteří měli nákup na starosti. Čeští kriminalisté však koncem roku 2009 dospěli k závěru, že se nejedná o podezření z trestného činu a případ odložili. Bylo pro nás velkým překvapením, že o těchto událostech pravidelně informovala internetová odnož MfD idnes.cz, ale v samotných novinách se tato kauza v podstatě neobjevovala.

V květnu roku 2010 byl případ na základě prověrky Nejvyššího státního zastupitelství opět obnoven, avšak po více než tříletém prověřování protikorupční policie případ v říjnu 2013 opět odložili. Vrchní státní zastupitelství toto usnesení zrušilo a v květnu 2014 vydalo vlastní, podle kterého nikdo obviněn nebude. Po dvanácti letech tak kauza ohledně nákupu stíhaček Gripen skončila. O výsledku tohoto případu informovala Česká televize, internetové portály i ostatní periodika, avšak Mladá fronta Dnes se tímto tématem po celý měsíc v podstatě nezajímala, což nás udivilo.

Současný pronájem stíhaček již v tomto roce 2015 vypršel, ale vláda Bohuslava Sobotky již před rokem schválila prodloužení pronájmu gripenů až do roku 2027 s dvouletou opcí. Česká republika tak bude na základě nové smlouvy za pronájem platit 1,7 miliardy korun ročně.

4 VYUŽITÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY V ŽURNALISTICE

4.1 Editorial

Milí čtenáři,

právě máte v rukou časopis, ve kterém vám každý měsíc přinášíme přílohu na aktuální téma. Ani v tomto čísle tomu není jinak, a právě tento měsíc se budeme věnovat tématu korupce. Korupce je ve společnosti už pěknou řádku let, ale zdá se, že nyní je jí mnohem více. Jestli za tím stojí laxní přístup policie, čím dál tím více uplatitelní podnikatelé, nebo celkový systém této republiky, to se dozvíte na dalších stránkách.

Tento, dá se říci fenomén, nás v životě provází dennodenně, všechny. Myslíte si, že ne? Tak schválně. Kdo z vás někdy donesl bonboniéru, kávu, čokoládu víno a já nevím co lékaři, např. za urychlení vyšetření, nebo prostě jen tak, za to, že vám s něčím pomohl. Zřejmě si na tuto situaci vzpomene každý. Nebo když jste někdy dítěti slíbili bonbón za to, že si uklidí pokoj. V těchto případech se také jedná o uplácení (tzv. malou korupci), i když v lehčím slova smyslu.

Tou závažnější, velkou korupcí, rozumíme korupci politických špiček a čelních představitelů veřejného a společenského života. Bohužel ji shledáváme velmi často, např. Vlasta Parkanová je stíhaná kvůli nevýhodnému nákupu letounů CASA, Metrostav není schopen dokončit tunelový komplex Blanka a kauza okolo Davida Ratha je kapitola sama o sobě a snad bude mít brzké rozuzlení. Je vůbec možné tyto případy regulovat a spolehnout se na práci policie? Existuje ještě odvětví, které je korupcí neposkvřené? Tak právě na tyto otázky vám v našem rozhovoru odpoví Arnošt Pivovaráček, člen Protikorupční policie Expozitury Ostrava.

Možná jste i vy v pokušení nějakou „finanční injekcí“ přijmout. S tím vám naše redakce může pomoci. My totiž zastáváme jedno výstižné rčení z filmu Jáchyme, hoď ho do stroje: „Neber úplatky, neber úplatky! Nebo se z toho zblázníš!“

Tato hláška by měla mít mezinárodní charakter a úředníci, politici, podnikatelé, zkrátka všichni, by si ho měli vzít k srdci.

Bohužel však spíše platí dovětek: „Ale je to marný, je to marný. Je to marný!“

4.2 Úvodní článek

Korupce: hrozba, nebo společenská norma?

Korupce. Slovo pocházející z latiny a označující nalomení či oslabení. V českém kontextu se vrylo do paměti jako úplatkářství. To však není přesné vymezení tohoto termínu, celkově se totiž jedná o protiprávní čin zneužití pravomoci k osobnímu prospěchu. Korupce je ve společnosti už řadu let a objevuje se v podstatě ve všech politických režimech. Setkali jsme se s ní v dobách starého Řecka a Říma, v komunistických režimech, ale také v novodobé demokracii. Když vezmeme v úvahu všechny možné teorie, že korupce k demokracii neodmyslitelně patří, máme se hrozit toho, že zcela zevšední?

Podle indexu měření korupce nevládní neziskovou organizací Transparency International si Česká republika nestojí nejlépe. Ze 187 zemí světa se umístila na 53. místě, což je jedno z nejhorších umístění v rámci Evropské unie. Potvrzuje to také ředitel této organizace David Ondráčka, který pro Českou televizi uvedl, že: „*Česká republika v rámci Evropy je na tom velmi špatně.*“ Je faktem že za námi skončila už

jen Itálie a pak také Řecko, které prochází jednou z největších ekonomických krizí. Nejlépe se umístily severské země, kde byla míra korupce téměř nulová. I to je jeden z důvodů, proč se lidé z těchto zemí rozhodli platit vyšší daně a podpořit tak svou zemi. Měli jistotu, že jejich peníze skončí právě tam, kde je třeba.

Varování ministerstva vnitra.

Zdroj: www.mvcr.cz

V roce 2012 přišla s vyšším zdaněním bohatých, tzv. solidární přírážkou, pravicová vláda. Řada milionářů se však k této výzvě vyšších daní stavěla odmítavě. Nevěřili totiž, že by se jejich peníze dostaly na správné místo, ale byli si jisti, že by byly rozkradeny. To jen dokazuje, že lidé ve svůj stát a své zvolené zástupce nemají důvěru a je jedno, kdo je zrovna u moci. Korupce se totiž objevuje u levicové i pravicové vlády. V roce 2012

zadržela protikorupční policie Davida Ratha (ČSSD) s krabicí, v níž se nacházelo sedm miliónů korun a ve stejném roce začalo stíhání Vlasty Parkanové (TOP 09) při pochybném nákupu letounů CASA. David Ondráčka z TI má jasno: „*Češi si do značné míry neumí vládnout, jsou si schopni volit a vybírat elity, které tu roli prostě nezvládají.*“ Může se zdát, že v tomto ohledu nejsou vyhlídky České republiky dobré, ale o možném zlepšení se uvažovat dá. Na to má také svůj názor člen Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu expozitury Ostrava Arnošt Pivovaráčik: „*K výraznějšímu zlepšení možná dojde tehdy, až se změní myšlení lidí, což může trvat desítky let.*“

Neschopná policie

Každé nadcházející volby se na naší politické scéně objeví nová strana slibující nemožné a nesplnitelné věci. Každoročně se setkáváme se zatočením korupce nebo se snížením deficitu státního rozpočtu. Naši politikové však po volbách na své sliby zapomínají, deficit se nemenší a korupčních skandálů zdá se přibývat. V roce 2007 přišel zlom, tehdejší ministr vnitra Ivan Langer (ODS) zavedl protikorupční linku na čísle 199, na kterou lidé mohli volat a oznamovat své poznatky o možné korupci a současně zde získat první radu a pomoc. Po čtyřech letech ministerstvo linku zrušilo, protože se zdála

být neefektivní, jelikož na ni ze sedmdesáti procent volali notoričtí stěžovatelé. Ředitel TI David Ondráčka však nevidí problém v samotné lince, ale někde úplně jinde. Pro Českou televizi uvedl: „*Na základě podnětů jsme na tu linku podali několik trestních oznámení a doložili jsme, že k trestnému činu došlo. Asi 90 procent případů bylo nakonec odloženo a policie to nevyšetřila, což ale není chyba té linky ani těch podnětů, to je bohužel chyba policie a orgánů činných trestních řízení, které u nás vyšetřují korupci velmi pasivně.*“

Odhalováním a vyšetřováním korupce se v České republice zabývá Útvar odhalování korupce a finanční kriminality a Útvar pro odhalování organizovaného zločinu. Jejich práci a efektivitu podpořilo Ministerstvo vnitra, které vydalo zprávu o Analýze efektivit Policie ČR při provádění úkonů trestního řízení v oblasti trestných činů korupce, z období let 2011 až 2012, která podávala přehled o zahájení trestního stíhání. Z tohoto období z celkového počtu 237 trestních oznámení bylo u 127 zahájeno trestní stíhání, z toho 93 případů skončilo návrhem na podání obžaloby. Z následujícího přehledu vyplývá, že u věcí, ve kterých bylo zahájeno trestní stíhání, je jejich úspěšnost dokončení sedmdesát procent.

Tyto výsledky si také pochvaluje vedoucí Útvaru odhalování korupce a

finanční kriminality expozitury Ostrava Jiří Jach, který dodal: „ Z kapacitních možností, kterými konkrétně Ostrava disponuje si myslím, že jsme na tom velmi dobře. Je to ovšem jen číslo, které bohužel mnohým lidem stále připadá nízké. Pokud se však poohlédnu také za tím, jak složité případy jsme vyšetřovali, tak pro mě osobně to kladné číslo bezesporu je. “

Kdo se bojí, nesmí podnikat

Podnikatelské prostředí je místo, kde se v rámci dotací a veřejných zakázek vytváří velký prostor pro korupci. Je to i jedna z mála možností, jak se udržet na trhu práce, ať už úplatek dáváte, nebo přijímáte. Svě o tom ví také podnikatel, který dostal veřejnou zakázku na výstavbu mostu pod podmínkou patnáctiprocentní provize pro úředníka, který danou zakázku schvaloval. Pro Českou televizi uvedl: „O možném korupčním jednání jsem seznámil své zaměstnance, ti mi sdělili, že práce není, že těch patnáct procent mám dát, když nebude práce žádná, bude to ještě horší než tady to.“ Na daném příkladu vidíme, že v dnešní době se podnikatelé musejí přizpůsobit dané situaci, nebo je jiní zcela pohltní. Pokud jeden odmítne, druhý přijme. Je to kruh, ve kterém malé ryby nemají sebemenší šanci. „Dnes už dávno neplatí, že s poctivostí nejdál dojdeš, dnes je třeba mít ostré lokty, a v podnikání obzvlášť,“ říká mladý podnikatel Adam

Smutek. Potvrzuje to také ekonom Tomáš Sedláček, který pro Parlamentní listy uvedl, že: „Korupce je repelent na poctivé podnikatele a podnikatelky.“

Provize pro „poctivé“ podnikatele.

Zdroj: www.ceskatelevize.cz

V souvislosti s korupcí se v České republice často hovoří o lobbingu. Zejména jeho představitelé, tzv. lobbisté, bývají s korupčními aférami spojováni, i přesto, že jejich původní význam je soustavně prosazovat skupinové zájmy v médiích, na veřejnosti, u orgánů státu a jeho představitelů. U nás nejeden lobbista podniká, prosazuje pouze své zájmy a obohacuje sám sebe. Jmenujme například nejznámější lobbisty, Romana Janouška nebo Ivo Rittiga. Tito podnikatelé mají na svém kontě mnoho korupčních afér, které jsou přímo spojovány s politiky při uzavírání veřejných zakázek. Už od roku 2010 se řeší zákon o lobbingu, který měl ukládat lobbistům povinnou registraci v oficiálním seznamu u ministerstva vnitra a jemu také hlásit kontakty s politiky či s vysoce postavenými úředníky státní

správy. Zákon však skončil jen u jeho návrhu. Sami politici by totiž byli sami

proti sobě.

4.3 Interview

Korupce očima profesionála

„Myslím si, že se situace mírně zlepšuje díky tomu, že atmosféra ve společnosti je příznivější a větší procento lidí korupci jako takovou odsuzuje.“

Korupce naši společnost provází už několik let a v poslední době se z ní postupně stává soudobý fenomén. Jestli se její situace v České republice zlepšuje, zhoršuje nebo stagnuje, na to nám odpověděl člen Protikorupční policie Expozitury Ostrava pan Arnošt Pivovarčík.

Jak jste se dostal k expozituře, byl to jakýsi sen (vrchol kariéry), nebo to přišlo samo?

V r. 2001 jsem působil jako vyšetřovatel na tehdejší Úřadu vyšetřování pro ČR, odbor III., v jehož působnosti bylo trestní stíhání policistů. Podle novely tr. řádu účinné od 1. 1. 2002, bylo trestní stíhání policistů a příslušníků dalších ozbrojených bezp. sborů svěřeno státním zástupcům.

Odbor III. byl proto zrušen a jeho členové rozděleni na celostátní útvary. Já jsem byl přidělen na tehdejší SPOK (služba pro odhalování korupce), který se několikrát přejmenoval, a od té doby zde působím. Takže víceméně jsem se na expozituře ocitl shodou okolností

Zdá se, že poslední dobou se s korupcí roztrhl pytel. Jak to vnímáte vy, přibývá korupčních afér, nebo se to jen více medializuje.

Já nemám k dispozici oficiální statistiky, ze kterých by se dalo usuzovat na vývoj trestné činnosti v této oblasti. Počty případů, ve kterých bylo zahájeno trestní stíhání, nebo došlo k pravomocnému odsouzení, také nemají úplnou vypovídací hodnotu, co se týče rozšíření korupce ve společnosti, protože tato trestná činnost je charakteristická vysokou mírou latence

z prostého důvodu, že obě strany, ten kdo nabízí, i ten, co přijímá úplatek, mají zájem na tom, aby o tom nikdo další nevěděl. Proto se provádějí různé výzkumy v určitých skupinách populace, které se snaží míru korupce kvantifikovat. Já, bez ohledu na výsledky těchto analýz, i bez ohledu na počty mediálně známých případů, si myslím, že se situace mírně zlepšuje díky tomu, že atmosféra ve společnosti je příznivější a větší procento lidí korupci jako takovou odsuzuje a také potenciální pachatelé mohou mít větší obavy se k ní uchýlit. Ale k výraznějšímu zlepšení možná dojde tehdy, až se změní myšlení lidí, což může trvat desítky let.

Vidíte medializaci kladně nebo záporně?

Jedná se určitě o nátlak jak ze strany médií, tak ze strany veřejnosti.

Ovlivňuje to nějak vaši práci?

Určitě každý případ odsouzení za korupci může odradit potenciální pachatele a zvýšit důvěru veřejnosti v celý systém, což je de facto jedním z úkolů celého trestního soudnictví, takže medializace může být ku prospěchu věci. Mou práci to může také pozitivně ovlivnit, např. v tom, že lidé mohou být více sdílnější při poskytování určitých informací, když v médiích vidí případ dotažený do konce. Říkám může, protože to zatím nijak na své práci nepociťuji. Jinak na mou práci média nemají žádný vliv.

Liší se dnes nějak výrazně předmět korupce? Vezměme si, že přibývá korupce např. ve sportu.

Pokud se ptáte, zda-li došlo k nějakým změnám v korupčním jednání, tak pak odpovídám, že ano. Ti, kteří se k takovému jednání uchylují, se chovají mnohem sofistikovaněji, než jak tomu bylo dříve. To je ale také to jediné, co vám k případným tendencím v korupci mohu říct, protože skutečně nevím, jestli se tu, či oním směrem korupce zvyšuje, nebo snižuje. Jak jsem zmínil výše, všechny tyto úvahy jsou postaveny jen na výzkumech v různých prostředích. Z tzv. tvrdých dat, tj. počty odsouzených případů, zejména z důvodu jejich malého počtu, podle mého soudu, nelze činit seriózní závěry v tomto ohledu.

Najde se dnes vůbec odvětví, které by se dalo označit za „čisté“?

Určitě jsou rozdíly v tom, jak jsou různé oblasti společnosti odolné nebo náchylné ke korupčnímu jednání. Myslím si, že justice by mohla být jednou z těch, které jsou postižené nejméně, alespoň pokud jde o mé vlastní zkušenosti.

Jsou podle vás tresty za korupci dostačující?

Obecně platí, že to, co nejvíce odrazuje pachatele od toho, aby se dopustil nějakého

trestného činu, korupci nevyjímaje, je nevyhnutelnost jeho odhalení a odsouzení, nikoli samotná výše trestu. Ale pokud se týče vaší otázky, pak si myslím, že dostačující je.

Dá se říci, kde se korupce vyskytuje nejvíce, popřípadě je rozdíl napříč regiony? Existují nějaké statistiky?

Nevím, statistiky nevyhledávám, nemají pro mou práci prakticky význam. Ale samozřejmě korupci lze očekávat v oblastech, kde proudí finance od veřejného sektoru směrem ven, tj. veřejné zakázky, dotace. Myslím, že regionální rozdíly v tomto ohledu nejsou.

Podle statistik neziskové organizace Transparency International se v indexu měření korupce Česká republika, v roce 2014, umístila na 53. místě z celkového počtu 187 zemí světa. Oproti loňskému roku je to zlepšení o čtyři příčky. Můžeme uvažovat o zlepšení korupční situace? Mohl tomu napomoci protikorupční tým KOBRA?

Opatření, která měla přinést zlepšení, bylo v minulosti celá řada. Pokud je mi známo, nevedla k zásadní změně. Zřízení týmu Kobra je opatření namířené primárně proti daňovým únikům. Podle mého názoru, jen opatření v trestní oblasti nemůže přinést zásadní efekt. Musí jít o soubor opatření v různých oblastech. Např. by výrazně

pomohlo zavedení majetkových přiznání s hranicí nikoli v řádech miliónů korun, jak se o tom uvažuje, ale na úrovni řádově desítek tisíc, nebo stovek tisíc, s tím, že důkazní povinnost bude na daném jedinci, nikoli na státu. Dále snížení limitu hotovostních plateb, nebo do budoucna zavést povinnost provádět platby jen bezhotovostně, registrace plateb, omezení povinnosti mlčenlivosti ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení apod.

Byl vám někdy nabízen úplatek?

Jsem u policie jednadvacet let a za celou tu dobu mi nikdo ani náznakem úplatek nenabízel, a to ani v soukromém životě. Ani neočekávám, že by se tak někdy mohlo stát, a kdyby snad přece se někdo našel, tak bych se s ním s gustem vypořádal.

4.4 Anketa

Všechny volební kampaně politických stran v posledních letech sází na boj proti korupci. Myslíte si, že samotné politické strany skutečně mohou proti korupci bojovat a najít nějaké účinné opatření?

Adam S., manager (27 let)

Politické strany nemohou samy bojovat s korupcí. Bohužel na to nemají dostatek svého pracovního času, i když by se určitě našel. Nicméně si myslím, že aby někdo mohl bojovat s korupcí, tak by musel být příliš bohatý, aby ho to nepohltilo. A co se týče opatření, to je velmi lehké, ať jsou neustále kontroly všech dotyčných úřadů. Korupce už je tady s námi hodně dlouho a určitě taky ještě bude. Obávám se, že je dnes nedílnou součástí všech korporátních firem. Stačí se podívat na nynější kauzu – tunel Blanka.

Dominika H., nezaměstnaná (31 let)

Myslím si, že sami politici proti tomu bojovat nemusí. Podle mě musí více spolupracovat a snažit se věci dělat pro stát a jeho občany a ne sami pro sebe. Taky si myslím, že by bylo dobré, aby se korupce trestala vyššími tresty, vždyť plno lidí odejde od soudu jen s podmínkou. A co je nejdůležitější, všechny nakradené peníze by měli vrátit. Opatření by se určitě dalo najít mnoho, ale záleží na politicích, jestli je vůbec chtějí prosadit.

Zdeněk P., programátor (26 let)

Politické strany mohou bojovat proti korupci relativně snadno. Dobrým řešením, které samozřejmě není všelékem, je transparentnost. Kdyby byly zveřejňovány veškeré smlouvy uzavřené státní správou, veškeré nabídky podané ve výběrových řízeních prostor pro korupci by se výrazně zmenšil. Úředníci a politici, kterým lidé uvidí pod prsty, si toho méně dovolí. Takoví úředníci a politici si budou muset každé své rozhodnutí obhájit před informovanými oponenty. Problémem je, že tento systém jde proti pochybným zájmům politických stran.

Oldřich P., důchodce (67 let)

Bojovat proti korupci by politické strany samozřejmě mohly, ale logicky by byly samy proti sobě. Vždyť dosud nejsou schopny ani zajistit transparentnost vlastního financování, o kterém neustále mluví. Bohužel pouze mluví. S tím také úzce souvisí možnost nalezení nějakého účinného opatření. Dokud se politici nepřestanou zajímat nejdříve o svůj vlastní prospěch a teprve potom o prospěch veřejný, tak bude nadále ČR uváděna jako příklad v organizování korupce ve státní správě a rozkrádání veřejných prostředků.

Vladimír K., policista (50 let)

Samotné politické strany těžko s tímto problémem mohou bojovat, když korupci zásadně využívají k získání nebo upevnění moci a vlivu, bez rozdílu, zda se jedná o tradiční parlamentní strany, nebo o nově vznikající seskupení. Všechno začíná již u voleb. V mém věku jsem již hezkou řádku voleb absolvoval, ale nepamatuji se, třeba za poslední desetiletí, že by se obešla bez nějakého korupčního skandálu, například kolem kupčení s hlasy voličů. Politické strany se mohou pokoušet hledat účinná opatření pouze ke zmírnění míry korupce, ale mám obavu, že strany samy v zájmu zisku svých budoucích potenciálních úspěchů nebudou v tom hledání tak horlivé. Proto si myslím, že ne, nemohou.

Markéta K., vedoucí obchodu (25 let)

Podle mého názoru by mohli, ale pochybuji o tom, že by chtěli. To je ten největší problém celého našeho systému, ten kdo vládne, krade. Alespoň za posledních pár let, se žádná vláda, včetně koalice neobešla bez korupčního skandálu. Bohužel si myslím, že rozšířenost korupce se dostala do takového stádia, že nebude jednoduché ji ze společenského života vymanit a sami politici nebudou tak horliví pro účinné opatření, které by jim zničilo jejich byznys.

Světlana Š., provozní hotelu (45 let)

Pokud by se samotné politické strany chtěli zasadit o takové opatření, které by skutečně fungovalo a mělo nějaký efekt, nemohlo by se jednat o ty, které mají ve svých řadách známá jména spojována s korupčními skandály. Už jenom to, že lidé těmto stranám věří a volí je znovu, jim nahrává do karet. Je jasné, že nejde vyměnit všechny lidi ve stranách, zavádět strany nové apod., nevím, zda by takové opatření mělo vůbec smysl. Jak se říká „s jídlem roste chuť“, a tak podobně to vidím s korupcí. Tudíž si myslím, že kdyby se nějaké opatření zavedlo, nechali by si tam skulinku, jak by se to dalo obejít. Ostatně tak je to se vším.

5 ZÁVĚR

Jak již bylo napsáno v úvodu této práce, korupce je v dnešní době velmi diskutovaným tématem a postupem času se z něj stává fenomén, který má své kořeny v daleké historii, prošel si svým vývojem, ustálil si svá vlastní pravidla hry a v určitých obměnách se bude vyskytovat i nadále.

Druhá kapitola seznamuje s tímto jevem a popisuje, co vlastně samotné slovo znamená. Na základě mnoha definic korupce bylo zjištěno, že se od sebe navzájem liší a v podstatě neexistuje jednotný výklad tohoto pojmu, což je dáno právními úpravami jednotlivých států. Společným prvkem je ovšem fakt, že nutnou podmínkou tohoto jevu je vždy oboustranný vztah mezi dvěma osobami či subjekty, kteří si vzájemně poskytují jistou výhodu nebo úlevu za finanční nebo také nefinanční obnos. S tímto jednáním souvisí určité riziko, které je oběma stranami akceptováno a vzniká tak korupční vztah.

Tento jev se objevuje skrz celosvětovou společnost, přičemž postkomunistické státy jím jsou zasaženy a ohroženy nejvíce. Tímto problémem se zabývala poslední část druhé kapitoly, přičemž se zaměřila, jak se korupce projevuje ve společnosti a jaké organizace se v České republice snaží její míru zmírnit. Bylo dosaženo závěru, že lidé si všímají a odsuzují pouze tzv. velkou korupci – korupci politických špiček, ale tzv. malé korupci přisuzují menší váhu.

Třetí kapitola obsahovala obraz korupce v tištěných médiích a pro tuto část byly vybrány dvě korupční kauzy. Aféře Jaroslava Liznera je věnována větší část a zaměřovala se zejména na roky 1994, 1996 a 1998, které jsou v této věci nejdůležitější. V říjnu 1994 byl Jaroslav Lizner zatčen za přijetí osmi miliónového úplatku, v roce 1996 byl odsouzen k šestiletému vězení a v roce 1998 byl v polovině trestu propuštěn. Ve své době se jednalo o jeden z největších případů, kdy byl veřejný činitel k tak vysokému trestu odsouzen. Svého času tato kauza plnila stránky MfD takřka pravidelně a bylo zajímavým zjištěním, že jeho propuštění věnovali jen krátkou zprávu. Druhá kauza byla ohledně nákupu nadzvukových stíhaček JAS-39 Gripen. Českým policistům se nakonec nepodařilo nikoho konkrétního obvinít, i přesto, že bylo jasné, že se trestný čin stal. Rakouská policie byla úspěšnější a podařilo se jim podezřelého Mensdorffa obvinít a vzít do vazby.

Poslední čtvrtá kapitola je praktickou částí, ve které se daly znalosti o této problematice využít ve čtyřech žánrech publicistického stylu. Zejména úvodní článek byl nejzajímavější, pro jeho

zpracování byli vyzpovídáni respondenti, kteří by se s tímto jevem mohli setkat, nebo už setkali. Také bylo nahlédnuto do práce policie, která u nás korupci vyšetřuje, a byl vyzpovídán člen Protikorupční policie expozitury Ostrava pana Arnošta Pivovarčíka, který popsal, jak vnímá korupci on sám a jestli se dá uvažovat o zlepšení této situace. V neposlední řadě sedm lidí odpovídalo na stejnou anketní otázku a po porovnání všech výpovědí bylo zjištěno, že se ve stejných bodech shodují.

Celý obsah této bakalářské práce je velmi zajímavý a také díky tomu, jsme se seznámili s tímto jevem a slovem vůbec, což může být přínosem i široké veřejnosti. Vzhledem k tomu, že se jedná o čin, který je díky své svázanosti a korupčních sítí, v některých případech, takřka neodhalitelný měli bychom se mít na pozoru a snažit se veškeré takové chování eliminovat. Ve všem platí, že pokud člověk začne sám u sebe, potom může stejné chování vyžadovat po ostatních.

Seznam použité literatury

Monografie:

DANČÁK, Břetislav, Vít HLOUŠEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Korupce: rojevy a potírání v České republice a Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 309 s. ISBN 80-210-4062-9.

DAVID, Vladislav a Alexander NETT. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. Praha: C. H. Beck, 2007. 345 s. ISBN 978-80-7179-562-9.

FRIČ, Pavol a kolektiv. *Korupce na český způsob*. Praha: G plus G, 1999. 293 s. ISBN 80-86103-26-9.

GRAZIANO, Luigi. Lobbying and the Public Interest. In: CLAEYS, Paul-H., Corinne GOBIN, Isabelle SMETS, Pascaline WINAND, eds. *Lobbyisme, pluralisme et intégration européenne. Lobbying, Pluralism and European Integration*. Brusel: Peter Lang International Academic Publishers, 1998. 455 p. ISBN 978-90-5201-803-4.

INCIARDI, A. James. *Trestní spravedlnost – ústavní principy trestního práva, trestního řádu a nápravné výchovy*. Praha: Victoria Publishing, 1994. 798 s. ISBN 80-85605-30-9.

KLAUS, Václav a kolektiv. *Česká republika na rozcestí: Čas rozhodnutí*. Praha: Fragment, 2013. 232 s. ISBN 978-80-253-2023-5.

KLAVEREN, Jacob van. Corruption as a Historical Phenomenon. In: HEIDENHEIMER, Arnold. J., Michael JOHNSTON. *Political Corruption: Concepts & Contexts*. 3. Edition. New Jersey: Transaction Publishers, 2002. 850 p. ISBN 978-1-4128-1389-1.

KOTLÁNOVÁ, Eva. *Korupce a ekonomický růst*. Karviná: Slezská univerzita, 2012. 85 s. ISBN 978-80-7248-803-2.

RYSKA, Pavel a Jan PRŮŠA. *Korupce Ekonomie vs. mýty*. Praha: Institut Václava Klause, 2013. 102 s. ISBN 978-80-87806-03-6.

TANZI, Vito. *Corruption around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures*. IMF Working Paper, 1998. 39 p. ISBN 978-1451848397.

VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. 390 s. ISBN 978-80-7259-055-1.

VONDRÁČEK, Ondřej a Marek HAVRDA. *Korupce jako parazit. Návod, jak ji porazit*. Praha: Sport-Press, 2013. 125 s. ISBN 978-80-87050-00-2.

Elektronická periodika:

Arthašástra. *Wikipedia* [online]. 2014, [cit. 2015-3-28]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Artha%C5%A1%C3%A1stra>

DRBOHLAVOVÁ, Eva. Co znamená to sprosté slovo lobbying? *Ekontech.cz* [online]. 2013, [cit. 2015-4-2]. Dostupné z: <http://www.ekontech.cz/clanek/co-znamená-sproste-slovo-lobbying>.

Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 o úplatkářství. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 430-431. Dostupný z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>.

Zákon č. 159/2006 ze dne 16. března 2006 o střetu zájmů. Hlava II., §3. Dostupný z: <http://www.psp.cz/docs/laws/2006/159.html>.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Co je to korupce? [online]. 2014, [cit. 2015-3-10]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/co-je-to-korupce/>.

TVARŮŽKOVÁ, Lucie. Vyšetřování korupce kolem gripenů se dotkne českých špiček. *Idnes.cz* [online]. 2007, [cit. 2015-4-30]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/vysetrovani-korupce-kolem-gripenu-se-dotkne-ceskych-spicek-pqt-domaci.aspx?c=A070220_114327_domaci_tha.

Mladá fronta Dnes

1/12 1994

9/1995

1/12 1996

1/12 1998

2/3 2007

11/12 2009

5/2014

Seznam zkratk

CKP	Centrum kupónové privatizace
ČR	Česká republika
DIK	Držitel investičních kupónů
EU	Evropská unie
FNM	Fond národního majetku
MfD	Mladá fronta Dnes
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
SCP	Středisko cenných papírů
TWI	Trans World International

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́доміі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....

jméno a příjmení studenta